БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 56 (10424) | 1964 оной мартын 6, пятница | Сэн 2 мүнгэн

…урьгадые һайнаар түлжүүлгэдэ онсо анхарал хандуулха

…964 оной үбэлэй хоёр һара үн… Республикын хонишод энэ …эн үедэ үсэд шангаар …ажа, 503 мянган хурьгадые … байна. Мүнөө дунда зэр… отара бүхэндэ 450 хурьгад …үүлгдэжэ байһан жэшээтэй. …тын, «Октябрьский», Хо… Хяагтын, Анаагай, Чисаа… совхозуудта, Хяагтын управ… Карл Марксын нэрэмжэтэ. …», Зэдын управлениин …, Ленинэй нэрэмжэтэ бо… бусад зарим колхозуудта … абалга дүүрэнхэй.

…эй хамта олохон отара… хурьгад гаража үргэлжэл… Борьёогой, Сэлэнгын, «Ок…ский» совхозуудта, Хяагтын …ениин хэдэн колхозуудта … хабар эртэ хурьгалуулагда… түрэжүүлэгдэһэн байгаа. … отарануудтань мүнөө шэнэ … абтажа эхилээ.

…ганайхид урдынхидаал … хурьгадые һайнаар түл… гэхэ гү, али абтаһан бү… хурьгадай 0,6 процентые гар… байна. Республикын …дой дунда, социалис мүры… …һэн Карл Марксын нэ… колхозой хонишод 4 … гаран хурьгадые хоролто… түлжүүлнэ. Республикын … хонишодой нэгэн Цыремпи… дуршэлтэй хонишод Радна… Лубсанова болон бусад ажа… …шээ харуулна.

…дын, Дэрэнэй совхозуудай … хамтадаа 15 мянган …дые абаад, хоролтогүй … түлжүүлжэ байна. Имнэ …үүдые дурдабал олон.

…р хурьгадые түлжүүлхэ … зарим ажахынуудта гори… дутагдалнууд бии байна. Үн… … үедэ республикадамнай … абтаһан хурьгадай 4 про… гарзада ороо.

…ын, Хяагтын үйлэдбэриин …ениинүүдэй хонишод олон …дые хоролтодо оруулһан … Тодорхойлбол, Зэдын уп… …идэ абтаһан хурьгадайнь … процент. Хяагтада — 5,9 про… гарзалуулагдаа. Гэхэ зуу… … мянга гаран эхэ хонид хурь… …һан, үхэһэн хурьгадые гар… байха юм.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин XX партсъездын, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудта абтаһан хурьгадайнь 12 процент гарзалуулагдашоо. Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ үсөөн хурьгад гарзалаа, тиимэ хадаа хэрэгнай яһала амжалтатай гээд тус управлениин хүтэлбэрилэгшэд тоолоно. Харин бодото байдалыень нарибшалан харахада, хурьга абалгадань ехэ дутуу дунданууд бии байна. Жэшээлбэл, Зэдын управленидэ январиин түрүүшын 10 хоногой туршада абтаһан хурьгадайнь 0,4 процент гарзалһан һаа, гурбадахи декадада — 8,5 процент, һүүлэй 10 хоногой туршада 23,6 процент хоролтодо ороһон байна бшуу. Хяагтын хонишод январиин һүүлшын арбан хоногой туршада хурьгадайнгаа 26,4 процент гарзалуулаа.

Хурьгадаа түрүүшээр гарзагүй һайнаар түлжүүлжэ байһан Хориин хонишод һүүлэй үдэрнүүдэй туршада хурьгадые олоор гарзалуулба.

Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудта һүүлэй үедэ хурьгад олоор гарзалуулагдадаг болоожо байна.

Хурьгадай гарзалһан шалтагаан юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы мэргэжэлтэд һүүлэй үедэ энэ харюусалгатай хэрэгтэ анхаралаа биратайгаар табинагүй.

Хурьгадые хоролтогүй һайнаар абаха, иланхаяа тобироор түлжүүлхэ хэрэгтэ үдэр бүхэндэ ехэ анхарал табиха шухала.

КПСС-эй обкомой һая үнгэрһэн пленум дээрэ ойрын жэлнүүдэй туршада хонидой тоо 2,5 миллиондо хүргэхэ харюусалгатай зорилго табигдаба. Мүн ойрын жэлнүүдэй туршада нооһо, хонинной мяха абалга 2—2,5 дахин ехэдхэгдэхээр хараалагдаа. Хонидой тоо толгойе түргөөр олошоруулаад лэ байхадаа, энэ зорилгоёо бэелүүлжэ шадаха болонобди. Тиимэһээ абаһан хурьгадаа нэгэшье толгой гарзалуулангүйгөөр түлжүүлхын түлөө бүхы зохихо хэмжээнүүдые абаха уялгатайбди.

…Хурьгадай хэр абтажа байһан тухай Хүдөө ажахын …дүнгүүдые абаха, бэлэдхэхэ министерствын мартын 1-нэй мэдээн

…лэдбэриин …равленинүүд	Хурьгадай абтаһаниинь	Тэрэ тоодо 10 үдэрэй туршада	Гарзалһаниинь процентээр
…ржанай	44669	9782	0,6
…	115998	8221	5,3
…нскын	5606	775	1,6
…гтын	89494	7308	5,4
…ар-Шэбэрэй	89039	5847	3,3
…нэй	12584	мэдээн абтаагүй	5,2
…н-Үдын	39522	2928	3,4
…иин	106079	11133	3,5

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын овощевод Л. Б. Дымбрыновагай (баруун гарһаа) хөөрөөе партиин обкомой пленумдэ хабаадагшад—Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай мастер А. Г. Скрицкая, Эрхирэгэй совхозой отделениин эрхилэгшэ Л. Я. Гожа болон бусад шагнажа байна.

Ф. Сорокиной фото.

Ажалдаа шэнэ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб

Узбекистанда, Янгиер городто коммунис ажалай ударнигуудай съездэ суглараһан Голодно талын шэнэ газар ашаглагшадта КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев амаршалгын бэшэг эльгээбэ.

Голодно талада нэгэнтэ бэшэ ошоһон барилгашад, эрдэмтэд, мэргэжэлтэд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй туйлай ехэ ямар хүдэлмэри хэжэ байһыень хараһан байнаб гэжэ Н. С. Хрущев бэшэнэ. Орондоо хэдэн мянган тонно хлопок, мүн хүдөө ажахын бусад продукци үгэжэ байдаг томо совхозууд эндэ байгуулагданхай.

Голодно талын ажалшад 1964 ондо ехэ уялгануудые абаа, гектар бүриһөө 17 центнерһээ бага бэшэ хлопок абаха гэжэ шиидэнхэй. Энэ хадаа һаянай ашаглагдажа эхилһэн газарта һайн үрэ дүн гээшэ.

Голодно талын шэнэ газар ашаглагшадта партиин Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын үмэнэһөө нүхэр Н. С. Хрущев үнэн зүрхэнэй баяр хүргөө.

Ажалдаа шэнэ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб. Голодно талын гүрэндөө улам бүри ехээр хлопок үгэжэ байхын тулада уһалууриин системэнүүдые барихатаяа хамта шэнэ газар түргөөр ашаглахын тула урданайхидаал мэтэ тэмсэгты гээд Никита Сергеевич бэшэнэ.

(ТАСС).

Кооператорнуудай зүблөөн

МОСКВА, мартын 4. (ТАСС-ай корр.). Кооператорнуудай бүхэсоюзна зүблөөн мүнөөдэр хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Зүблөөндэ хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ, бэлэдхэлэй ажал ябуулга улам саашадань һайжаруулха талаар эд хэрэглэгшэдэй бүлгэмэй зорилгонууд тухай Центросоюзай правлениин түрүүлэгшэ А. П. Климовой элидхэл зүбшэн хэлсээ. 1964—1965 онуудта хүдөө ажахын продукт болон түүхэй эд худалдан абаха түсэбүүдые дүүргэхэ хэмжээ ябуулганууд тухай эд хэрэглэгшэдэй бүлгэмүүдэй правленинүүдэй түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор: Россин — П. И. Погорелов, Украинын — Н. Е. Верченко, Белоруссиин — И. Е. Сталивоненко, Казахай — П. И. Симонов гэгшэд мэдээсээ.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна зүблөөн тогтоол баталан абаа.

Түлнүүдынь өөдэргэн, дорюун

Малшад үглөөнэй үүр сүүрээр ажалдаа гаража, хонидоо эдеэлүүлээд, хурьгадаа эхэнүүдтэнь табижа хүхүүлһэнэйнгээ һүүлдэ нэгэ бага сүлөөтэй болоод, хүдэлмэри тухайгаа хөөрэлдэжэ эхилбэ.

— Хониднай мүнөө тобир тарган лэ гээшэ. Иигээд һайнаар үбэлжүүлбэл, уялгаяа дүүргэжэрхихэ бэшэ аалди?

Дондог Нимаевай сэдьхэлээ ханангяар иигэжэ хөөрэхэдэ, хажуудань һууһан һамажаб һамганиинь:

— Мүнөөнһөө һанаагаа амарха ёһогүйбди. Сэхынь хэлэхэдэ, ажалдаа зүг лэ халан оробо гээшэлди. Эмхи гуримаа алдангүйгөөр ажаллаа һаамнай, амжалта туйлагдаха бээзэ, — гээд Дондогой хэлэһэн үгые үргэлжэлүүлнэ.

Шулуун обоогой баруун хаяада байрладаг, томодхогдоһон бригадын нэгэ отарада Дондогтонтой сугтаа Андрей Преловский Ирина һамгатаяа хүдэлдэг. Энэ жэлдэ отарынгаа нэгэшье хони һубайруулангүй хурьгалуулха, хонин бүриһөө 3 килограмм нооһо хайшалха зорилго табинхай. Мүнөө эндэ 400 эхэ хонинһоо 403 хурьган абтаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Амжалта яагаад туйлагданаб гэхэдэ, эндэхид эмхитэй габшагайгаар хүдэлнэ. Хоёр айл гэр бүлөөрөө ажалладаг юм. Тиихэдэ һамажаб Параева Ирина Преловская хоёр хонин ажал дээрэ арба гаран жэлдэ хүдэлжэ, дүй дуршэл ехэтэй болоһон хүнүүд. Тэдэнэй гараар харууһалагдадаг хурьгад дорюунаар түлжэдэг юм. һамажаб Нараева урдань ахалагша хонишоноор хүдэлжэ, олон жэл удаагаар 100 эхэ хонин бүриһөө 100 гаран хурьга абаһан, гүрэн түрынгөө дээдэ хайрада — Ленинэй орденоор шагнагдаһан юм.

Тус бригадын үшөө нэгэ отарые ахалагша хонишон Дулгарма Гомбожапова даадаг. Эндэнь 540 эхэ хонин харууһалагдана. һүүлэй мэдээгээр 400 гаран хонидынь хурьгалаа. Абтаһан түлынь бүрин бүтэн түлжүүлэгдэнэ.

— Зоригнайшье ехэ. 100 эхэ хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга абаха, хонин бүриһөө 3 килограмм 500 грамм нооһо хайшалха уялга энэ жэлдэ абтаа. Энээнээ бэелүүлхын хойноһоо оролдолго гарганабди, — гэжэ отарын хонишод мэдүүлнэ.

Ажалай ехэ дуршэлтэй хүнүүдшье эндэ бии. Тэдэнэй нэгэн — бэрхэ хонишон Гармасу Санданова аймагай Соведэй депутат, эршэтэ габшагай ажалаараа жэшээ харуулдаг.

Бэшүүрэй совхозой Гутайн хонишод КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй материалнуудые анхаралтайгаар шудалжа, ажал хэрэгээ эмхитэйгээр ябуулна. Тэдэнэр зунай үедэ хонидоо бэлшээн таргалуулдаг, үбэлдөө тураангүй ондо оруулдаг. Хүсэ шадалаараа һайн хонидһоо өөдэргэн дорюун хурьгад абтангүй яахаб!

Д. Мункуев,
хүдөө бэшэгшэ.

Мухар-Шэбэр.

КПСС-эй обкомой гурбадахи пленум

Хүдөө ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохо гээшэ манай гол зорилго

…ПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй дүнгүүд, областной партийна организациин зорилгонууд тухай

КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ хэһэн элидхэлһээ

…ПСС-эй ЦК-гай февралиин …мэй хүдэлмэри, «Хүдөө ажа… продукци түргэнөөр элбэг… …ын тулада үтэгжүүлгэ ехээр …һэнэй, газар уһалалгые ур… һайжаруулһанай, ажалаа ур… …дань оньһожоруулһанай, эр… …анай болон түрүү дүй дуршэ… …алтануудые нэбтэрүүлһэнэй … хүдөө ажахын үйлэдбэ… ашаг ехэтэй болгохо тухай» … баталан абаһан тогтоол … нүхэр Модогоев элидхэлэйнгээ … дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэ… …даань КПСС-эй ЦК-гай Пле… шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ … областной партийна органи… … үмэнэ табигдажа байһан …нууд тухай тэрэ тогтожо хэ…

— Мал ажал Буряад ороной хү… …ахын гол һалбаринь хододоо …, байһан зангаараашье, — гээд … хэлээ. — Республикын … ажахы иимэ шэглэлтэй боло… …нэй, тэрэнь эндэхи байгаа… эрхэ байдалда болон сагай … хүсэд тааруу байха юм. … урдань, республикын мал … ашаг багатайгаар эрхилэгдэдэг …, мүнөөшье ехэнхидээ тии… эрхилэгдэнэ. Юуб гэхэдэ ур… мал бултадаа бэлшээридэ …дажа үсхэбэрилэгдэдэг һэн, …шье олонхи малнай бэлшээг… байна.

Харин һүүлшын арбан жэлэй … соо республикын колхоз, сов…удай мал ажалда ехэ хубилалта … Тэжээлэй ургамал горитой… таригдадаг болоо, республикын …оз, совхозуудай силостэ хэрэг… тулада кукуруза таридаг, … тэжээл нилээд ехээр бэлэд… …дэг болоһонһоо хойшо иимэ ар… горитой тэжээл хуряажа абта… болоһон байна. Энэ хадаа малай … шэмын дээшэлэлгэдэ тэрэ до… …лөө үзүүлһэн байха юм. …шын арбан жэлэй турша соо …публикын колхоз, совхозууд ху… …анда гаргагдаха мяха абалгые … дахин, һү һаалгые — 2,6 дахин, …һо хайшалалгые — 3,5 дахин, үн… абалгые — дүрбэ шахуу дахин …үүлһэн байгаа гэжэ мэдээжэ. …һэтэй хамта, манайда бии бай… арга боломжонуудые, республи… табигдадаг эрилтэнүүдые ха… …бабал, республикын мал ажа… хүгжэлтын хэмжээн үшөөл ду… байна. КПСС-эй ЦК-гай фев… … Пленумэй шиидхэбэринүүд … харахада энэ иланхаяа … тодо болоожо үгэнэ.

Мал ажалай хүгжэлтын хэмжээ харуулжа үгэһэн хоёр гол үрэ дүнгүүдые: зуун гектар газарта хэдэн толгой малай хүртэдэг, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ мал ажалай продукциин хэды шэнээгээр абтадаг байһые элидхэлшэ шэнжэлээ. Энэ талаар республикын дунда зэргын үрэ дүнгүүд мал ажалай һулаар хүгжэнги, тэрээнһээ продукциин багаар абтадаг байһые гэршэлжэ үгэнэ. Харин манай түрүү ажахынууд республикын дунда зэргын үрэ дүнгүүдые холо үлүүлэн гаранхай. Жэшээлхэдэ, Кабанскын управлениин Шергинскэ совхоз эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 32 толгой эбэртэ бодо малтай, тэрэ тоодо 13 үнеэтэй юм. Тус совхоз 1963 ондо эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 141 центнер һү һааһан байха юм. Боргойн совхоздо эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 102 үлүүтэй толгой хонин хүртэдэг, 325 килограмм нооһон хайшалагдадаг. Эрхирэгэй совхоз орооһото тариянай зуун гектар бүридэ 118 мянган үндэгэ 1963 ондо абажа шадаа. Эдэ жэшээнүүд мал ажал саашадань хүгжөөхын тулада республикын колхоз, совхозуудта угаа ехэ арга боломжонуудай бии байһые харуулна.

Манай колхоз, совхозуудта хуушанай заншал мүнөө хүрэтэрөө үлэнхэй. Гэбэл, малынь жэжэхэн гүүртэ, отаранууд болгогдожо, холо холуур ехэ газар дээрэ таранхай зангаараа. Урдань малые бэлшээдэг байхада иимэ ушар таарамжатай байгаа. Мүнөөнэй эрхэ байдалда малые таруугаар байлгаха гээшэ мал ажал саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ һаад ушаруулна.

Колхоз, совхозууднай яахадаа малаа үсөө үсөөнөөр, олон газарта байралуулнаб, яахадаа ажалые оньһожоруулхада таарамжатай томо фермэнүүд болгожо суглуулнагүйб? Малаа һайн бэлшээридэ дүтэ байлгаха гэһэн гансахан лэ үни холын заншалаар энээниие тайлбарилжа болохо байна.

— Нүхэдүүд, КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ хэлэһэн түгэсхэлэйнгээ үгэ соо Н. С. Хрущевой үгэһэн һайн зүбшэлые дурдахамни. Тэрэ иигэжэ хэлээ һэн, — гээд элидхэлшэ һануулба.

«Хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зарим ушарта сабшалан болон бэлшээри һайжаруулха зорилго түрүүшын ээлжээндэ табидаг байһыень зүбшөөжэ болохогүй байна… Сабшалан һайжаруулжа, тэжээл ехээр абахабди гэжэ һанаха гээшэ ямар удхатайб гэхэдэ, урданайхяар бурханай үршөөл хүлеэһэн шэнги болохо байна. Бидэнэр иимэ замда орожо шадахагүйбди. Газарай гектар бүхэниие эрхим һайнаар ашаглажа, тэжээл элбэгээр ургуулжа абадаг болохо хэрэгтэй». Энэ заабариие хүтэлбэри болгон бидэнэр мал ажалые саашадань хүгжөөхын тулада хамагай түрүүндэ тэжээл элбэгээр абаха ябадал хангаха, тариян ажалые һайнаар эрхилхэ ёһотойбди. Имагтал тиигээд байхадаа мал ажалые үнэхөөрөө ашаг ехэтэйгээр хүгжөөжэ болохо байна.

Ойрын жэлнүүдтэ манай дүүргэхэ зорилгонууд

Орооһо тария, мяха, һү болон бусад продуктнуудые бүри һаяын саг соо хоёр, гурба дахин ехээр абадаг болохо шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум зааһан байна.

Мал ажалтай манай республикаһаа мал ажалай продукт хамагай түрүүндэ элбэг ехээр үгэхыень оромнай хүлеэхэ эрхэтэй. Республика һүүлэй жэлдэ орооһо тария нилээд ехээр ургуулан абадаг болоо, гэбэшье энэ туһа нэмэриеэ саашадань бүри арьбадхажа шадаха. Мал ажалай талаар манай арга боломжонуудые хаража үзэе.

Республикын колхоз, совхозуудта мал ажалай продуктнуудые бүри элбэгээр абаха талаар удаадахи дурадхалнуудые обкомой бюро, Министрнүүдэй Совет пленумэй үзэмжэдэ табина:

1963 ондо 38,5 мянган тонно **мяхан** абтаа. 1970 ондо 76 мянган тонноһоо бага бэшэ мяха абажа, тэрэниие 97,4 процентээр дээшэлүүлхэ дурадхал оруулагдана;

1963 ондо 99,8 мянган тонно **һүн** һаагдаһан байгаа һаа, 1970 ондо 213 мянган тонно хүрэтэр һү һаажа, 110 процентээр тэрэниие дээшэлүүлхэ;

нооһо хайшалалгые 3,5 мянган тонноһоо 8.000 тонно хүргэжэ, 120 процентээр нэмээхэ;

үндэгэ абалгые 15,8 миллионһоо 50 миллион хүргэжэ, 210 процентээр нэмээхэ.

Иимэ хэмжээндэ хүрөөд байхадаа, колхоз, совхозууд хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 56,3 центнер, эдлүүриин бусад газарай 100 гектар бүридэ — 12,1 центнер (амидын шэгнүүрээр) мяха; эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 88,3 центнер һү; эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 336 килограмм нооһо; орооһото тариянай 100 гектар бүридэ 8200 моносогор үндэгэ абаха болоно.

Энэ хадаа горитойхон ургалта болоно. Малай тоо олон болгоһоной, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ тэдэнэй хэды толгойгоор хүртэсые дээшэлүүлһэнэй, мүн бүхы түрэлэй малай ашаг шэмые ехэ болгоһоной ашаар иимэ ургалта туйлагдаха ёһотой. Малай тоо иимээр олон болохоор хараалагдана:

колхоз, совхозууд мүнөө 279,9 мянган толгой **эбэртэ бодо малтай.** 1970 оной эсэстэ 350 мянган толгой болгохоор хараалагдана. Энэнь эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ хубаахада 14,5 толгой хүртэхэ болоно;

үнеэдэй тоо 93,4 мянганһаа 138 мянган толгой болохо. Тиигэжэ газарай зуун гектарта дунда зэргээр 6 үнеэн хүртэхэ;

хониной тоо 1 миллион 373 мянганһаа 2 миллион хахад болоожо, 100 гектар газар бүхэндэ 105 толгой хонин хүртэхэ;

гахайн тоо толгой 74,0 мянганһаа 130—140 мянган толгой болохо. Тариянай газарай 100 гектар бүридэ 12,5 толгой хүртэхэ байна.

Шубуунай тоо 500—550 толгой болгогдохоор хараалагдана.

Эдэ мэдээнүүд дээрэһээ хаража үзэхэдэ хонидой тоо иланхаяа түргэн олон болохоор хараалагдаһан байна.

Буряад ороной байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдал хони үсхэбэрилхэдэ угаа таарамжатай. Тиимэһээ республикын мал ажалда хонин һүрэгэй нилээд ехэ һуури эзэлдэг байһаниинь ойлгосотой. Мүнөө ажахын тус һалбари республикын колхоз, совхозуудта эгээн лэ ашаг олзотойнь юм.

һүүлшын арбан жэлэй турша соо 1953 онһоо хойшо республикын колхоз, совхозуудай хонин һүрэг 524 мянган толгойгоор олон болоо. Мүнөө долоон жэлэй турша соо хонидой тоо миллионһоо үсөөн бэшээр нэмээгдэхээр хараалагдана. Тиимэ болохолоороо, 7 жэлэй турша соо үнгэрһэн 10 жэлэйхидэ орходоо хонидой тоо хоёр дахин олоор нэмэхэ болоно.

Энэ маанадта юу үгэхэб?

Республикын Госпланай болон Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствын тооложо үзэһэнэй ёһоор хонидой тоое хараалагдаһанай зэргээр олон болгохотоёо хамта, ашагыень дээшэлүүлээд байхада 1970 ондо жэлдээ 8 мянган тонно хүрэтэр гү, али мүнөөнэйхиһөө 4 хахад мянган тонноор ехэ нооһо, 30 мянган тонно хүрэтэр гү, али мүнөөнэйхиһөө 17 мянган тонноор ехэ хониной мяха абаха арга олгохо байна.

Иимэ ургалта хангагдажа шадахаар гү?

Тусхай мэргэжэлдэ оролгодо тааруугаар нютаг нютагай онсо эрхэ байдалые мал ажалай һалбари бүхэнэй хүгжэлтые түсэблэхэ ябадал хараада абабал, иимэ ургалта яһала туйлагдахаар. Малай түрэл бүхэниие үсхэбэрилхэдэ таарамжатай нютаг бүридөө мал ажалай тус һалбари эгээн лэ ехээр хүгжэхэ байна. Жэшээнь, Зэдын, Хяагтын, Хориин, Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй колхоз, совхозуудта хонин һүрэг иланхаяа түргэнөөр үсхэбэрилэгдэхөөр хараалагдана. Улаан-Үдын, Кабанскын, Түнхэнэй үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудта хонидой тоо жэл бүхэндэ оройдоол 2—3 процентээр олон болгохоор хараалагдана. Харин эдэ управленинүүдэй ажахынуудта эбэртэ бодо малай тоо нилээд түргэнөөр олон болохо ёһотой. Зэдын управлениин Захаамин нютагта, Хориин управлениин Яруун нютагта эбэртэ бодо мал бүришье түргэнөөр үдэхэ зэргэтэй. Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын, Улаан-Үдын, Түнхэнэй үйлэдбэриин управленинүүдтэ гол түлэб гахай үсхэбэрилэгдэдэг байха. Орооһото тария ехээр таридаг районуудай гахай үсхэбэрилдэггүй ажахынуудта шубуун үсхэбэрилэгдэдэг байха ёһотой.

Хараалһанайнгаа ёһоор малаа олон болгохын, түсэблэһэнэй ёһоор мал ажалай продукци абахын тулада хамагай түрүүндэ юу хэхэ хэрэгтэйб? **Тэжээл элбэгээр бэлдэхэ гээшэ гол шухала хэрэг болоно.** Тэжээлэй байхада мал олон болохо, малай олон байхада мяхан, һүн, нооһон, үндэгэн элбэгээр абтаха.

Госпланай тооложо үзэһэнэй ёһоор түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээнэй зэргын мал ажалай продуктнуудые абахын тулада 1 миллион 820 мянган тонно тэжээлэй единицэ хэрэгтэй болохо байна. Энэнэй 500 мянганһаа дээшэ бэшэ тонно тэжээлэй единицэнь бэлшээриһээ абтажа болохо юм. Миллион 300 гаран мянган тонно тэжээлэй единицые тариян ажалһаа абаха ёһотой болонобди.

Хэрбээ гектар бүриһөө 18—20 центнер тэжээлэй единицэ абахаар ургасые дээшэлүүлээд байгаа һаа колхоз, совхозуудай хахалагдадаг газарай мүнөөнэй талмай дээрэһээ дурсагдаһан тоото тэжээлэй единицые абажа болохо байна. Үтэгжүүлгэ хүсэд хүрэхөөр абадаг болоходоо, энээниие сохом абажа шадахабди.

Үндэр ургаса абажа, энэ хэмжээндэ мүнөө хүрөөд байһан шадабаритан манайда бии. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхоз 1963 ондо Түгнэдэ 250 гектар талмай дээрэһээ га бүриин 27 центнер шэниисын ургаса хуряажа абаа һэн. Карп Севастьянович Кононовой бригада 1935 гектар талмайн гектар бүриһөө 17,2 центнер шэниисын ургаса хуряажа абаа. Иимэ жэшээнүүд бүхы управленинүүдтэ бии.

Зүгөөр манай республикын эрхэ байдалда сагай уларилай гэнтэ хубилдаг дээрэһээ һанагдаагүй ушар болоожо магад. Тиимэһээ эды шэнээн үндэр ургаса гансата абадаг болохобди гэжэ тоолохонь бэрхэтэй. **Бидэнэр дунда зэргээр орооһото тариянай гектар бүриһөө 12,6 центнер, хартаабхын — 130 центнер ургаса, кукурузын — 300 центнер эшэ, набша, гектар бүриһөө 170 центнер саахарай свекло, бусад корнеплод, горох овес хоёрой холисын — 25 центнер ургаса хуряажа абахаар тухайлнабди,** — гээд элидхэлшэ хэлээ. — Иимэ ургаса хуряагаад байхадаа шухала хэмжээнэй тэжээлэй единицэ абахын тулада долоон жэлэй турша соо хахалагдадаг газарайнгаа талмайе 250—260 мянган гектараар нэмээжэ, 930—950 мянган гектар болгохо ёһотой болонобди.

Зүгөөр хахалагдадаг газарай талмай үргэдхэхэһөө гадна, тэжээл элбэгээр бэлдэдэг болохын тулада ургамалнуудые зүбөөр шэлэн олохо хэрэгтэй. Тиигэжэ хэрэгтэй болохо хэмжээнэй тэжээлэй единицэнүүдые абаха шухала болоно.

Республика дотор бүхыдөө орооһото болон бобово ургамалнуудай талмайе хамагай түрүүндэ горитойгоор үргэдхэхөөр түсэблэгдэнэ. Долоон жэлэй турша соо орооһото, орооһото-бобово ургамалай талмай 695—700 мянган гектар хүрэтэр нэмээгдэхээр түсэблэгдэнэ.

Тарилгын талмайн бүхыдөө 930—950 мянган гектар болгогдоод байхада, шэниисын тарилга 480 мянган гектар хүрэтэр нэмээгдэхээр, 1963 ондо 315 мянган тонно шэниисын бүхыдөө абтаһан байгаа һаань, тэрэниие 672 мянган тонно хүрэтэр ехэ болгохоор хараалагдана.

1963 ондо 32,5 мянган тонно хартаабха абадаг байгаа һаа, 1970 он хүрэтэр 156 мянган тонно абахаар хараалагдана. Энэ хадаа 1963 онойхиһоо 5 шахуу дахин ехэ байна бшуу.

Саахарай свекло (фабрична) 1963 ондо 12 мянган тонно абтадаг байгаа һаа, 72 мянган тонно хүргэжэ, 6 дахин нэмээхээр түсэблэгдэнэ.

Кукурузын эшэ набша 1963 ондо 500 мянган тонно абтаһан байгаа һаа, 1 миллион 680 мянган тонно болгохоор хараалагдана. Энээниие тарилгын талмай үргэдхэхэ бэшэ, имагтал ургасыень дээшэлүүлжэ туйлаха хэрэгтэй.

Тэрээнһээ гадна, бусад ургамалнуудые, гол түлэб горох овес хоёрые холин тарижа, 720 мянган тонно силос дарагдахаар хараалагдана.

Эдэ бүгэдэ долоон жэлэй турша соо концентрированнэ, шэмэтэ, бүдүүн тэжээл мүнөөнэйхиһөө 4 дахин ехээр бэлдэхэ арга олгоно.

Эдэ зорилгонуудые бодотоор дүүргэхын тулада хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо талаар КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэриие шууд сэхээр оролдосотойгоор бэелүүлхэ шухала.

Ашаг ехэтэй болгохо гээшэ гол зам мүн

Хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо замые тодорхойлходоо, үтэгжүүлгэ хэрэглэжэ, газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ шухала байһан тухай КПСС-эй ЦК-гай Пленум зааһан байна.

Орон дотор минеральна үтэгжүүлгын элбэгээр гаргагдадаг болохо тудам республикымнай колхоз, совхозууд иимэ үтэгжүүлгэ бүри ехээр абадаг болохо. Зүгөөр минеральна үтэгжүүлгын талаар республикын

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

КПСС-эй обкомой гурбадахи пленум

Худөө ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохо гээшэ манай гол зорилго

(Элидхэлэй үргэлжэлэл)

хэрэглэлжые хүсэдөөр хангаха саг үшөөл үды. Минеральна үтэгжүүлэгэһэ дулдыдангүйгөөр, үдэжэ байһан малайнгаа наг шэбхые бүри ехээр, хүсэдөөр хэрэглэхэмнай шухала болоо.

1964—1965 онуудта үтэгжүүлхэ газарай талмай, шэбхэшоройн компостнуудые бэлэдхэхэ хэмжээн урда тээнь үнгэрһэн Пленумэй тогтоолоор тодорхойлогдоһон байгаа.

Нарихан зурууд газар дээрэ наг шэбхэ болон шоройһоо компост бэлэдхэхэ шэнэ бүри нарин һайн арганууды научна эмхи зургаанууд мүнөө зохёонхой. Энэ арга хэрэглэхэдэ компостнуудые зөөхэ, тарааха талаар хүсэ гаргалгаа нилээд ехээр хорохо байна. Тэрэшэһэ гадна, наринаар тооложо үзэхэдэ, республикын бүхы колхоз, совхозууд иимэ компостнуудые хэрэглэлгэдэ хараалагдаһан газартаа ехээр бэлэдхэжэ шадаха гэжэ элирээ. Компостнууд хоёр-гурбан жэлэй турша соо нүлөө үзүүлдэг байна. Тиимэһээ компостоор бүхы полинуудые үтэгжүүлхэ аргатай болоноби. Иимэ юумэ урда тээнь оройдоошье хэрэгжүүлээгүй юм.

Хүгжэнги мал ажалтай байһан тулада ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор колхоз, совхоз бүхэндэ «үтэгжүүлхын фабрика» бии болгохо хүсэд аргатайбди.

Манай худөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд үтэгжүүлгые, иланаяа минеральна үтэгжүүлгые зүбөөр хэрэглэжэ һураха ёһотой. Үтэгжүүлгые шадабаригүйгөөр, ямаршье ашаг үрэгүйгөөр хэрэглэдэг жэшээнүүд манайда олон ушарта үзэгдэдэг байһан юм.

1964—1965 онуудай турша соо агрохимическэ албанай газар орон дотор байгуулха гэһэн шиидхэбэри ЦК-гай Пленум абаһан байна.

Манай республикада агрохимическэ албые иимэрхүү эмхидхэхэ хараалагдана:

Республикын худөө ажахын туршалгын станциин дэргэдэ республиканска агрохимическэ лаборатори байгуулха.

Үйлэдбэриин управлени бүхэндэ зонодхон үрэһэ шалгадаг лабораторинуудай дэргэдэхи агрохимическэ лабораторинуудые үргэдхэхэ.

Эдлүүриин ехэ газартай томо колхоз, совхозуудта агрохимическэ багашагууд лаборатори байгуулха, үлдэһэн ажахынуудые газарай хүрьһэ, үтэгжүүлгэ, худөө ажахын продуктнуудые юрэнхыгоор шэнжэлхэ зэр зэмсэгүүд болон приборнуудаар 1964 оной турша соо хангаха.

— Газарай хүрьһэ шэнжэлэлгэтэй, хүрьһэнэй карта, ургасада тэжээл болодог зүйлнүүдээр хүрьһэнэй хэр элбэг байһые харуулһан картограммануудые зохёолготой холбоотой асуудалнуудта, агрохимическэ һуралсалай асуудалнуудта элидхэлшэ саашань дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлээ. Удаань газар уһалха, тэрэниие хэрэглэхэ асуудалнуудта тогтоходоо, тэрэ иигэжэ хэлээ:

— Республика дотор уһалагдадаг газар тариалан хүгжөөлгэдэ бии байһан горитой дутуунууд партиин обкомой үнгэрэгшэ Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэн, уһалагдадаг газарһаа продукци ехээр абаха хэмжээнүүд тодорхойлогдоһон байгаа. Республикын уһалагдадаг газартай олонхи ажахынуудта ороһото таряа, саахарай свекло, кукуруза, хартаабха, бусад ургамалнууд тариха оньһожоруулагдаһан звенонууд һүүлэй һарануудта байгуулагдаа. Тэдэндэ газарай участогууд даалгажа үгтөө, дуршэлтэй, бэлэдхэл ехэтэй механизаторнууд звенонуудые даагшадаар табигдаа. Мүнөө эдэ звенонуудай үе үедэ бэшэ, харин түхэрэн жэлэй турша соо хүдэлмэрилдэг байха шухала.

Хуушан һубаг канаабнуудые захаажа, шэнэнүүдые малтажа, мүн бии байһан насосно бүхы станцинуудые хүсэдөөр хэрэглэжэ, поли болон сабшалан дээрэ һайрамай уһа гаргажа уһалагдадаг газарай талмайе бүри мүнөө жэлдэ үргэдхэхэ шухала.

Һүүлэй үедэ республикын бүхы ажахынуудта уһалагдадаг газар бүри шадамараар хэрэглэжэ, тарилгын талмайн хубаарилгые хубилгаха хэмжээнүүд зохёогдоо.

1964 ондо 21600 гектар уһалагдадаг газарта ороһото-бобово ургамал таригдаха. Энэ нёдондоһойхиһоо 4,6 мянган гектараар ехэ. Энэ хадаа гектар бүриһөө түсэбэй ёһоор 20 центнер ургаса хуряагаа һаа, 432 мянган центнер ороһо таряа абаха арга олгохо байна. Уһалагдадаг газарта 15 мянган гектар кукуруза, 2,2 мянган гектар саахарай свекло, 3,5 мянган гектар хартаабха, овощ таригдаха юм.

Тарилгада бэлэдхэхэ хүдэлмэри шангадхаха, бүхы ажахынуудай уһалагдадаг газар дээрэ үндэр ургаса абахын түлөө тэмсэл дэлгэрүүлхэ гээшэ мүнөө гол шухала хэрэг болоно.

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин ажахынууд үнэтэ һубаг гаргажа, 1964 ондо юрын һубаг каналнуудые малтажа, насосно станцинуудые хэрэглэжэ, 1764 гектар хахалагдадаг газар нэмэжэ уһалаха, бүхы управлени соогоо шэнэ дээрэ 33 мянган гектар хүрэтэр газар, тэрэ тоодо 10 мянган гектар хахалагдадаг газар уһалдаг болохо уялга абаа.

Мухар-Шэбэрэй управлениин колхоз, совхозуудай үүсхэлые партиин областной комитет, республикын Министрнүүдэй Совет һайшаагаад, эдэ уялгануудые зүбшөөгөө, уһалагдадаг газар үргэдхэхэ, бүри һайнаар ашаглаха тодорхой хэмжээнүүдые абаха бүхы хэмжээе эрэжэ, энэ хүдэлмэри дары түргэнөөр ябуулхыень бүхы партийна комитедүүдые, колхозуудай правлениинуудые, совхозуудай директорнуудые уялгаһан байна. Манай республикада намаг хатааха гэжэ хахалагдадаг газар талмайе үргэдхэхэ горитойхон арга боломжо үгэнэ.

Ургаса дээшэлүүлхэ талаар, газар тариалан бүри болбосоноор эрхилхэ талаар абтаха хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр тогтоо.

Үрэһэ ургуулгын ямар байдалтай байһан тухай хэлэхэдээ, манай республикада һүүлэй жэлдэ эрхим сортын үрэһэ дэлгэрүүлхэ талаар зарим зэргын хүдэлмэри хэгдээ гэжэ элидхэлшэ заагаа. Гэбэшье республикын колхоз, совхозуудта үрэһэ ургуулга үшөөл хангалтагүй байһаар. 1963 ондо тарилгымнай 76 процентнь һайн сортын үрэһөөр хэгдэһэн байна.

Колхоз, совхоз бүхэндэ үрэһэ ургуулха хүдэлмэриие тусхай мэргэжэлдэ ороһон бригада, отделениинуудта даалгажа, тэдэндэ эгээн лэ үрэжэл ехэтэй газар, шухала болохо техникэ үгэхэ хэрэгтэй.

Буряадай туршалгын станциин, худөө ажахын институдай һуралсалай ажахын хүдэлмэриие шэнэдхэн табижа, эгээн эрхим сортын үрэһэ ургуулан арьбадхаха, иимэ үрэһөөр колхоз, совхозуудые хангаха бүхы хүдэлмэриие, тэдэндэ даалгаха хэрэгтэй.

логрампм һү һаахын тулада 50 килограммһаа бага бэшэ ногоон тэжээл тэрээндэ үгэхэ хэрэгтэй. Энээниие хараада абан, ногоон конвейерэй тарилгын хэмжээе тодорхойлхо шухала.

Үүлтэртэ малай фермэнүүдые дахяад байгуулха, үүлтэртэ малай гүрэнэй дансануудые бии болгохо, тобшоор хэлэхэдэ үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри эрхим һайнаар табиха хэрэгтэй.

Һү ехээр һаахын, мяха элбэгээр абахын тулада үнеэдэй тугаллаха болзор тухай асуудал ехэ шухала удха шанартай. Город шадарай нютагуудайхиһаа бэшэ, бусад бүхы ажахынуудта үнеэдые үбэлэй сагта түрүүлбэл таарамжатай гэжэ олонхи мэргэжэлтэд тоолодог байна. Нэгэдэхеэр, жэлэй эхинһээ захалаад һү ехээр һаажа болохо, хоёрдохёор, үбэлэй тугал түргэнөөр томо болодог.

Бүхы дээрээ тушаагдадаг мяханай хэмжээн соо үхэрэй мяхан саашадааншье ехэ һуури эзэлхэ. Тиимэһээ мяханай мал һайнаар шахаха, мяхалиг үүлтэрэй бухануудтай үнеэдэйнгээ шуһа холихо, Захааминай, Ахын, Яруунын зүүн-хойто талын ажахынуудта һүнэй малай хажуугаар, мяханай мал барилсадаг байха хэрэгтэй.

Мяха ехээр абахын тулада эрэ хашараг бурууннуудые эртээнһээ шахажа худалдаха гээшэ горитойхон удха шанартай.

Гахайн талаар. Республикамнай 1963 онойхитой сасуулбал 1970 он хүрэтэр гахайн мяха абалгые 4 дахин нэмээхэ ёһотой. Тиимэһээ гахай ашаг ехэтэйгээр үсхэбэрилхэ асуудал тусгаар шухала удха шанартай болоно. Гахай үсхэбэрилгые ашаг ехэтэй болгохо гээшэ ажахые тусхай мэргэжэлдэ оруулгаһаа, ямар нэгэн ажахын арга боломжые зүбөөр хэрэглэһэнһээ нилээд дулдыдаха байна.

Гахай үсхэбэрилгые, гахайн мяха абалгые тусхай мэргэжэлдэ оруулха, томодхохо талаар Кабанскын, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениинүүдэй колхоз, совхозууд, Хяагтын управлениин совхозууд илангаяа ехэ арга боломжотой. Дурсагдаһан управлениинүүдтэ гахай үсхэбэрилгөөр ажахы доторой тусхай мэргэжэлдэ орохо шухала байна.

Саашадаа жэл бүри 14 мянган тонно гахайн мяха абаха ёһотой манай республикада бүхы гахайнуудай 10 процентнь үсхэбэридэ үлөөгдэхэ эхэ гахай, 20 процентнь нэгэ түрүүлээд худалдагдаха эхэ гахай, 25—30 процентнь 2-һоо 4 һара хүрэтэр наһатай поршоонхонууд, 10 процентнь элдэб наһанай шахамал гахайнууд байгаа һаа тарамжатай. Ажахы гахайнгаа һүрэгые иимээр хубаарилхадань, жэлэй эсэстэ бүхы гахайнь 75 процентһээ үсөөн бэшэнь томонууд болоһон байха.

Мүнөө хүрэтэр бүхы колхоз, совхозуудта гахайн тэжээлдэ хэрэглэгдэдэг ороһо таряан рационойнь 85—95 процентнь болодог. Гахайн рационой 60 процентнь концентрат, 30—35 процентнь хартаабха, саахарай свёкло, 5—10 процентнь бүдүүн тэжээл байбал таарамжатай гэжэ түрүү гахайшадай дүй дуршэл харуулжа үгэнэ. Имэ тэжээл дээрэ байхадаа шахамал гахайнуудай шэгнүүр сүүдхэдөө дунда зэргээр 412-һоо 450 грамм хүрэтэр нэмэдэг. Гахайн тэжээлдэ ороһо таряа багашагаар хэрэглэдэг болохо шухала.

Шубуунай талаар. Шубуу үсхэбэрилхын тулада республикын колхоз, совхозуудта тусхай мэргэжэлэй томо фермэнүүдые, мүн шубуунай фабрикануудые эмхидхэхэ хэрэгтэй. Иимэ ажахынууд олон шубуутай байха ёһотой. Энэ хадаа шубуу харууһалха, эдеэлүүлхэ түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха арга олгоно.

Энэ талаар түрүүшын алхамууд хэгдэжэ байнхай. Хориин үйлэдбэриин управлениин Анаагай совхоздо, Баргажанай, Зэдын, Кабанскын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй управлениинүүдтэ шубуу үсхэбэрилхэ томо фермэнүүдые эмхидхэхэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Эрхирэгэй совхоздо 30 мянган гаран тахяатай шубуунай фермэ бии. 1963 ондо 2 млн. 265 мянган үндэгэ абаа.

1970 ондо республика дотор 50 миллион үндэгэн, 2 мянган тонно шубуунай мяхан абтаха ёһотой. Энээниие туйлахын тулада хамта дээрээ 500 мянганһаа үсөөн бэшэ шубуутай шубуу үсхэбэрилдэг томо ажахынуудые үйлэдбэриин управлениинүүдтэ эмхидхэхэ шухала болоно.

Сабшалан һайжаруулха асуудалнуудта тогтоходоо, элидхэлшэ иигэжэ хэлээ:

Худөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо талаар манай хэхэ хүдэлмэриин программа соо сабшалан болон бэлшээри һайжаруулха хэмжээнүүд зохихо һуури эзэлнэ.

Сабшалангые шэбхэжүүлхэ тухай эрдэмтэдэй, газар уһалалгын мэргэжэлтэдэй дурадхалые обкомой бюро зүбтэй дээрэ тоолоно. Сабшалангай бүхы талмайн дүрбэнэй нэгэ хубида шэбхэ тарааха гэжэ хараалха шухала болоно. Тэрэнэй тулада республикын колхоз, совхозууд жэл бүхэндэ 500 мянган тонноһоо бага бэшэ наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргажа шадаха байна. Эды шэнээн наг шэбхэ 20—25 мянган гектар сабшалангые үтэгжүүлхэ байна. Участок бүхэндэ 3—4 жэл болоод лэ шэбхын гаргагдадаг дээрэһээ, республикамнай ойрын жэлнүүдтэ 100 мянган гектарһаа бага бэшэ сабшалангые шэбхэжүүлжэ шадаха байна. Сабшалангайнгаа үлдэгшэ хубиие болбосон һайн болгохо хүдэлмэри хэхэ шухала.

хэгдэжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, Зэдын управлениин экономическа талаараа һула колхозуудта ажал эмхидхэхэ, түлөөһэ үгэхэ гурим, ажалай нормо энэ үе соо хубилгагдаһан байна. Тиихэдээ бүтээсэ ехэтэй ажалые урмашуулха ябадал хараада абтаһан байха юм. Мүн хараалагдаһан хэмжээнэй ёһоор тарилгын талмайн хубааралга хубилгагдаа, үрэһэ хүрэнгэ хүсэдөөр хаагдаа.

Отделениинүүдые эрхилэгшэдэй, фермэнүүдые даагшанарай, бригадирнуудай, колхозой түрүүлэгшэнэрэй орлогшонорой тушаалда орожо хүдэлхын тулада энэ үе соо 200 шахуу хүн эльгээгдэһэн байна. Гэхэтэй хамта гээгдэнги ажахынуудые дэбжээхэ талаар хараалагдаһан муу бэшэ хэмжээнүүд хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Имэ байдалые тэсэжэ болохогүй. Хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлхын түлөө, гээгдэнги ажахынуудые түргэнөөр дэбжээхын түлөө шууд сэхээр тэмсэхэ хэрэгтэй.

Городуудай, хүдэлмэришэнэй тосхонуудай зониие овощоор, хартаабхаар хангаха зорилгонууд тухай нүхэр Модогоевой элидхэлэй удаадахи бүлэг соо хэлэгдэнэ. Энэ асуудалаар хараалагдаһан хэмжээнүүдые найруулан хэлэхэ зуураа, городууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудай ажалшадые овощоор, хартаабхаар бүри мүнөө жэлдэ хүсэдөөр хангаха бүхы арга боломжо бии гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Худөө ажахын үйлэдбэриие түргэнөөр хүгжөөхэ талаар научна эмхи зургаануудай үүргэ болон зорилгонуудта тогтоходоо, худөө ажахыда мүртэй туһаламжа үзүүлдэггүй Худөө ажахын институт, Научна шэнжэлэлгын комплексно институт, Технологическа иститут тушаа элидхэлшэ хэдэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые хээ.

Колхоз, совхозуудые партийна, советскэ, худөө ажахын органуудай зүгһөө бүри һайнаар хүтэлбэрилдэг болохо тухай түгэсхэлдөө элидхэлшэ хэлэһэн байна.

Худөө ажахыда партийна, советскэ худөө ажахын органуудай хэдэг эмхидхэлэй хүдэлмэри эрдэм ухаанай болон түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые худөө ажахыда нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ хамагай түрүүндэ зорюулагдаха ёһотой.

Худөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохын түлөө мүнөө партиин тэмсэжэ байхада, манай бүхы кадрнууд өөһэдынгөө уялгануудые һайнаар дүүргэхэ, колхоз, совхоз бүхэниие ашаг ехэтэй болгохо ол шэглэлые һайнаар мэдэхэ, эрдэм ухаанай түрүү дүй дуршэлэй үгэдэг бүхы юумые мэдэхэ ёһотой. Энээнгүйгөөр һайнаар хүтэлбэрилхэ аргагүй гээшэ.

Худөө ажахын продуктнуудые долоон жэлэй турша соо бүри элбэгээр абаха талаар түсэблэгдэһэн хэмжээе хангахын тулада малай тоо толгой олошоруулха хэрэгтэй. Тэрэнэй тулада малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ, залуу малаа бүрин бүтэнөөр ту[...] мяха, һү, үндэгэ абаха, гү[...] далдаха түсэбөө нэгэдэхи[...] һаа эхилэн дүүргэжэ оро[...] ла. Газар тариалан эрид [...] жөөлгын эхи 1964 ондо [...] тулада нэгэшье үдэрөө һа[...] гөөр хабар тарилгада [...] һайнаар бэлэдхэхэ хэрэгтэй.

Малай үбэлжэлгэ эмхи[...] хабарай тарилгада бэлэдхэ[...] дэ хэдэн ажахынуудта бии[...] горитой дутуунуудые шү[...] зуураа, элидхэлшэ иигэжэ[...]

ЦК-гай февралиин [...] дүнгүүдые, ЦК-гай [...] шиидхэбэринүүдые бэелүүл[...] жээнүүдые, холын хараата[...] далнуудые зүбшэжэ байхад[...] бүриингөө зорилгонуудһа[...] һамаарха ёһогүйбди, харин [...] амжалтатайгаар шиидхэжэ[...] публикын худөө ажахы[...] һалбаринуудые саашадань [...] хэ эрхэ нүхэсэл байгуул[...] тэйбди. Областной партийн[...] низаци партиин Центральн[...] тэдэй февралиин Пленумэ[...] хэбэринүүдые хүсэ шадалаа [...] гүйгөөр, оролдосотой шанг[...] лүүлхэ, тиигэжэ коммуни[...] териально-техническэ үнд[...] ри байгуулха бүгэдэ арадай[...] өөрынгөө туһа нэмэри ору[...] жэ этигэжэ байһанаа эл[...] мэдүүлээд, элидхэлээ дү[...] мни зүбшөөгыт,— гээд ту[...] нүхэр Модогоев хэлээ.

Мал ажал ашаг ехэтэй болгохо шухала асуудалнууд

Мал ажалые ашаг ехэтэй болгохын тулада тэжээл бэлдэхэ асуудал шиидхэхэтэй хамта, малай үүлтэр һайжаруулжал байха гээшэ түрүүшын ээлжээнэй удха шанартай.

Республика дотор малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри орхигдошонхой гэхэдэ болоно. Энэ хүдэлмэри һайжаруулха эрид шанга хэмжээнүүдые мүнөөнһөө абаха хэрэгтэй гээд элидхэлшэ хэлээ. Үүлтэртэ мал дэлгэрүүлдэг газарнуудые, үүлтэртэ мал үсхэбэрилдэг ажахынууд болон станцинуудые урданайхиһаань нэгэ бага ондоогоор, нарижуулан һэргээхэ шухала болоно гээшэ ха. Энэ талаар мэргэжэлтэд-эрдэмтэдэй хэдэ хэдэн тодорхой дурадхалнуудые хаража үзөөд, түргэнөөр бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Мал ажалай тус тус һалбаринуудай талаар шухала асуудалнуудые хаража үзэе.

Хонин ажалай талаар. Манай республикада хонин ажал яагаад ашаг ехэтэй болгогдохоб гэхэдэ, нарин, нарибтар ноһо ехые үгэдэг хонид олоор үсхэбэрилэгдэхэ, тэдэнэр жэлэй дүрбэн сагта һайнаар эдеэлүүлэгдэхэ, үбэл, зунай үедэ ашаг олзо эгээн ехэтэй байхаар харууһалха гурим тогтоогдохо зэргэтэй.

Хонидой муугаар эдеэлүүлэгдэдэг, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэриин һулаар табигдаһан дээрэһээ республикын олон ажахы ноһо багаар хайшалжа абана.

Хонин һүрэг сооһоо жэл бүхэндэ эрхимүүдынь илган шэлэхэ, һайн түл абахын тулада хусанууд болон эхэ хонидые зүбөөр шэлэхэ хэрэгтэй. Үүлтэртэ хонидые класс класcаарнь, ноһонойнь үнгын, эрэ эмын, наһанай илгаагаар отаранууд болгохо хэрэгтэй. Олон ажахынуудта хонид класс классаараа отара болгон илгагдадаггүй шахуу.

Шэрүүн ноһотой хонинной үүлтэр һайжаруулхын тулада хэдэн жэлэй турша соо һайн үүлтэрэй хусанууд ондоо тээһээ асарагдажа өөһэдынгөө үүргэ дүүргэһэн байгаа, гэбэшье тэдэниие саашадань хэрэглэхэдэ, хонинной үүлтэр һайжархаяа болидог байна. Республикынгаа эрхэ байдалда үсхэбэрилэгдэһэн үүлтэртэ хусануудые хэрэглэхэдэ, һайн үрэ гарадаг гэжэ зарим ажахынуудай дүршэл гэршэлэн харуулна. Ноһо ехээр хайшалжа абахаһаа гадна, хонинной мяха элбэгээр абадаг болохо шухала.

Хонин ажал саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ үүлтэртэ хонидой ажахы болон фермэнүүдые эмхидхэхэ гээшэ шухала удха шанартай. Үйлэдбэриин управлени бүхэндэ үүлтэртэ хонинной нэгэ ажахы лаб эмхидхэгдэхэ ёһотой.

Һүнэй болон мяханай малай талаар. Һүнэй мал ажал ашагтай болгохо гээшэ ямар удхатайб гэхэдэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ, мүн һүрэг дотор үнеэдэй тоо олон болгохо, үнеэдһээ һү бүри ехээр һаадаг болохо хэрэгтэй.

Үбэлэй сагта үнеэдые эдеэлүүлгын зарим зэргээр һайжарһанай ашаар һүүлшын арбан жэлэй турша соо үнеэдһээ һү һаалга горитойгоор дээшэлһэн байна. Гэбэшье муу бэлшээридэ ябадаг дээрэһээнь зунай сагта үнеэдһээ һү һаалга хуушан хэм соогоо үлөө. Тиимэһээ хабар, зунай эхиндэ ногоон тэжээл үнеэдтэ нэмэжэ үгэхын—ногоон конвейер болгон хэрэглэхын тулада намарай хара таряа, бусад ургамалнуудые зорюута таридаг байха хэрэгтэй. Илангаяа Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениинүүдэй ажахынуудта иимэ тарилга хэхэ шухала. Майн 15-һаа сентябриин 15 хүрэтэр үнеэнһээ үдэр бүри 10 ки-

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной мартын 6.

Ажалые үргэлжэдэнь оньһожоруулха асуудалнууд

Ажал хүдэлмэри үргэлжэдэнь оньһожоруулха, техникые бүри һайнаар хэрэглэхэ асуудалнууд обкомой үнгэрэгшэ пленум дээрэ хэлсэгдээ һэн. Пленумэй һүүлээр механизаторнуудай республиканска зүблөөн боложо, эдэ асуудалнууд бүри наринаар зүбшэгдэһэн байгаа. Гэбэшье ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ шэнээр табигдаһан энэ асуудалые алгасан гаража шадахагүй байнабди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай колхоз, совхозууд мүнөө үеын техникээр нилээд ехээр хангагдаа.

Тракторнуудай 50 шахуу процентнь шэнэдхэгдээ. Комбайнуудай 90 процентнь СК-3, СК-4 гэжэ самоходно дизельнэ комбайнууд юм. 1963 онһоо эхилэн колхозууд үргэн абасатай навеснэ жаткануудаар хангагданхай.

Мал ажалай хүдэлмэри оньһожоруулхада хэрэгтэй болохо 500 кормозапарник, уурал гаргадаг түхеэрэлгэ, тэжээл бутаруулдаг, хэршэдэг 1200 түхеэрэлгэнүүд болон бусад элдэб олон машинанууд республикын колхоз, совхозуудта бии. Эдэ бүгэдэ таряан болон мал ажалай хүшэр хүдэлмэриие нилээд ехээр оньһожоруулха арга олгоно.

Мал ажалай талаар тэжээл бэлдэхэ, үгэхэ, уһаар хангаха, наг шэбхэ хуряажа гаргаха хүшэр хүдэлмэри хамагай түрүүндэ оньһожоруулагдаха ёһотой.

Гээгдэнги ажахынуудые түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргаха

— Гээгдэнги колхоз, совхозуудай экономикые дэбжээхэ тухай, тэдэниие түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргаха тухай асуудалые Н. С. Хрущев ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдөө дахяад хурсаар табиһан байна,— гээд элидхэлшэ хэлээ. Гээгдэнги ажахынуудые бэхижүүлхэ талаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд тухай обкомой үнгэрһэн пленум дээрэ элидхэгдэһэн байгаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо эдэ бүхы ажахынуудта бултандань шахуу хүтэлбэриинь һайжаруулхын тулада бэлэдхэл ехэтэй нүхэдүүд, гол түлэб, худөө ажахын мэргэжэлтэд эльгээгдээ.

Бүхы гээгдэнги ажахынуудта экономикые хүгжөөхэ тодорхой хэмжээ ябуулганууд үйлэдбэриин управлениинүүдэй эдэбхитэдэй хабаадалгатайгаар хараалагдаһан байна.

Олон гээгдэнги ажахынуудта хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар мүнөө үедэ хүдэлмэри

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй обкомой III пленумдэ хабаадагшад. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

Элидхэлэй һүүлээр республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи уһанай ажахын начальник нүхэр **Большаков** нэмэлтэ элидхэл хэбэ.

— Уһалагдадаг газараараа манай республика Россин Федераци дотор ехэхэн һуури эзэлдэг,— гээд нүхэр Большаков эхилбэ.— Манай республика дотор уһалагдамаар 175 мянган гектар газар бии. Тэрэ тоодо 42 мянган га хахалагдадаг газар, 114 мянган гектар сабшалан, 12 мянган гектар бэлшээри, 6,7 мянган гектар колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй гэр шадархи газар болоно.

Баргажанай үйлэдбэриин уравлени дотор 28,8 мянган гектар тэрэ тоодо 11 мянган гектар тариалан бии. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта уһалагдамаар газарынь 30,9 мянган гектар. Тэрэ тоодо 7,2 мянган гектар тариалан байха юм. Мүн бусадшье управлениндэ уһалагдадаг газар элбэг.

Худөө ажахын ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ уһалууриин ямар ехэ ашаа үрэтэй байһые Хуушан Онохой гэжэ газарта эмхидхэгдэһэн мелиоративно-туршалгын станциин хүдэлмэри гэршэлэн харуулна. Энэ станциин туршаһанай ёһоор тарилгын урда тээ нэгэ дахин уһалхада, шэниисын ургаса гектарай 5,6 центнерээр, саахарай свёкло — 114 центнерээр, хартаабха — 44 центнерээр нэмэһэн байха юм.

Уһалагдадаг газарай аша үрэ ехэтэй байһые манай олохон түрүү ажахынууд, ажалай түрүүшүүл гэршэлнэ. Жэшээнь, Хяагтын «Родина» колхоз 1963 ондо 222 гектар уһалагдадаг газарай га бүриһөө 16 центнер, тэрэ тоодо 53 гектар дээрэһээ га бүриин 30 центнер шэниисэ хураһан байна. Мүн эндэхи «Дружба» колхоз 59 гектар уһалагдадаг газарай га бүриһөө 19 центнер шэниисэ абаһан.

Теэд юрэнхы дээрээ уһалагдадаг газар тон мууса хэрэглэгдэнэ гээшэ. Имагтал тэрэниие тоогоогүй байһан дээрэһээ уһалагдадаг газарай ургаса тон бага байһаар. 1963 ондо уһалагдадаг газарта таригдаһан ороһо таряанай гектар бүриһөө миил 10,3 центнер, тэрэ тоодо шэниисэ 11 центнер ургаса абтаа. Мүн уһалагдадаг газарай гектар бүриһөө 103 центнер овощ, 103 центнер кукуруза, 82 центнер саахарай свёкло, 44,3 центнер хартаабха, 10,7 центнер үбһэн хуряагдаһан байна бшуу.

Яахадаа уһалагдадаг газарһаа иимэ бага ургаса абтанаб? Нэн түрүүн уһалагдадаг газар эзэгүйдэнэ, тэндэ агротехническэ бүхы хүдэлмэри хэгдэнэгүй. Уһалагдадаг газарта ургаса ехэтэй ургамалнууд бага таригдана. Жэшээнь, 1963 ондо уһалагдадаг аяар 5253 гектар газарта ургаса багатай ешмээн, зелёнко гэхэ мэтэ ургамалнууд таригдаа.

Олохон ажахынуудта уһалагдадаг газар орой уһалагдахаяа болишонхой. 1963 ондо 41 мянган гектар уһалагдадаг тариалангай миил 22 мянган гектарынь тарилгын урда тээ ундалуулагдаһан байха юм. Имэ ушар яахадаа тохёолдоноб гэхэдэ, уһалууриин системэнүүд һайса заһагдаагүй, зүбөөр түхеэрэгдээгүй байха юм. Газар уһалалгын хүндэ хүшэр хүдэлмэри үшөө оньһожоруулагдаагүй байһаар. Хэрбээ уһалхынгаа урда тээ тэрэ газараа һайса шэнжэлжэ, тэндэ ута бураздаануудые татажа үгэбэл, ажалай бүтээсэ 3—4 дахин дээшэлхэ байгаа бшуу. Энэ арга хэрэглэбэл нэгэ хүн үдэртэ 3-4 гектар тариалан уһалхаар. Саашадаа ажахынууд бураздаа хэдэг машинатай болохо мүн тракторта хабсаргагдамал «КЗУ-03» түхэлэй түхеэрэлгээр һубагуудые татаха машинатай болохые оролдохо ушартай. Иимэ техникэ хэрэглээгүй һаа, тарилгын урда тээ газараа 15—20 хоног соо уһалжа үрдихэгүй болоно.

Энэ жэлдэ тариалан сабшалангаа һайнаар уһалжа абахын тула эртээнһээ бэлдэхэ ёһотойбди. Уһалууриингаа системэнүүдые заһабарилхын, шэнээр барихынгаа хажуугар уһалагдадаг газарта хүдэлхэ оньһожоруулагдаһан звенонуудые бүридхэжэ дүүргэхэ ёһотой. Мүнөө үедэ ороһо таряа ургуулха тиимэ 57 звено, кукурузын — 143, саахарай свёклын 28, хартаабха ургуулха — 155, сабшалан дээрэ 253 звено эмхидхэгдээд байнхай. Эдэ звенонуудта уһалагдадаг газар, техникэ даалгагдажа үгтэнэ. Тиигэбэшье, ехэ хүдэлмэри Загарайда, Сэлэнгэдэ хэгдэжэ байна.

Ажахынууд эртээнһээ уһалуурида хэрэглэгдэхэ машина, зэмсэгүүдые бэлдэхэ, резинэ сабхи гэхэ мэтэ хубсаһа түхеэрхэ ушартай. Мүн уһалагдадаг газарта хүдэлхэ хүнүүдэй ажалай түлөөһые шэнээр хаража үзэхэ шухала.

Уһалагдадаг газараа үргэдхэхэ, намаг газар хатааха талаар манай урда ехэ зорилгонууд табигдана. 1970 он хүрэтэр 35—40 мянган гектар намаг хатааха, Ехэ-Нугын, Түгнын уһалууриин томо системэнүүдые шэнээр бариха хэрэгтэй байна. Мүн бэлшээриин газарые уһатай болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ушаргай.

Энэ ехэ хүдэлмэри хэхэдэ, мүн газараа аша үрэ ехэтэйгээр уһалдаг болохын тула тусхай мэргэжэлтэй хүнүүд хэрэгтэй байна. Мүнөө дээрээ гидромелиоратор мэргэжэлтэй дээдэ эрдэмтэй оройдоо 2 хүн бии. Тиимэһээ саашадаа манай худөө ажахын институдай гү, али Зүүн Сибириин технологическа институдай дэргэдэ гидро-мелиораторнуудые бэлдэхэ факультет бии болгохо тухай нүхэр Большаков дурадхаба.

Удаань түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин «Сибиряк» колхозой агроном нүхэр **Елшин** трибунада гаража, худөө ажахын ургамалнуудай тогтууритай баян ургаса абадаг болохын түлөө юу хэжэ байһан тухайгаа хөөрэбэ.

— Мүнөө үедэ таряан ажалнай, бусад һалбаринуудта оробол, эгээн ехээр оньһожоруулагдаһан байна. Хэрбээ техникээ һайнаар хүдэлгэжэ шадабал, полевой бүхы хүдэлмэриие саг соонь, һайн шанартайгаар хэхэ аргатайбди. Манай колхоздо бүхы тракторнууд хоёр халаанда хүдэлгэгдэнэ. Условно трактор бүхэндэ 550 гектар зөөлэн хахалалга хэгдэһэн байна. Механизаторнууднай трактор, машинануудаа колхозойнгоо мастерской соо заһабарилжа, заһабарилгын мэргэжэлтэй болоно. Тиихэдээ заһабарилгын хүдэлмэриие бүхыдэнь үбэлэй сагта хэхэ гэжэ оролдоногүйбди. Хабарай тарилгын дүүрахалээлэ сеялкэнүүдээ заһабарилжа ородог. Трактор, машинануудаа дулаанай сагта заһабарилжа абаһан механизаторнууд үбэлдөө барилгын модо бэлдэдэг, мал ажал дээрэ туһалдаг байха юм. Мүн тусхай һуралсалда ябажа, мэргэжэлээ дээшэлүү[...]

Һүүлэй жэлнүүдтэ ороһо[...] най, тэжээлэй ургамалнууда[...] дээшэлүүлхэ, тариалангаа хубаарилха, зүб севооборо[...] талха талаар ехэ юумэ хэги[...] нэй эсэстэ сэбэр паар бүх[...] лангай миил 3,5 процентые [...] 1964 ондо бүхы тарилгын 7[...] центнь ороһо таряан, 22,[...] центнь тэжээлэй ургамалну[...] процентнь хартаабха болон [...] процентнь паар эзэлхэ байн[...] ороһото ургамалнуудай 56 [...] тые шэниисэ, 20 процентые[...] эзэлхэ.

Тариалангаа иимээр хуба[...] байхадаа, газарай хүрьһэнэй [...] лые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ е[...] харнабди. Һүүлэй жэлнүүдт[...] агай уһан хэрэглэгдэдэг б[...] **Намарай** паар ехээр хаха[...] Горохой тарилга эрид үрга[...] Тиимэһээ энэ гурбан арга [...] хэрэглээд байбал, баян ург[...] тагүй абтаха гэжэ найдда[...] хойбди.

1958 онһоо хойшо аммиа[...] хэрэглэнэбди. Эдэ жэлнүүдт[...] туршалганууд юу харуулааб [...] намар эртэ хахалагдаһан [...] жэгдэлээд, тэндэ аммиагай[...] оруулбал, тэндэһээ сэбэр паа[...] тариһанда оробол ехэ ургаса[...] байна. Мүнөө манай колх[...] аммиагай уһые «шадитэ уһа[...] нэрлэдэг болонхой.

Аммиагай уһа хэрэглэхэ [...] ехэ дүй дуршэл олгоо. Зар[...] нууд энээниие хэрэглэхэдэ г[...] тай гэжэ һанажа болохо. Те[...] тиимэ бэшэ. Нэгэ тонно а[...] уһа худалдажа абаад, тарэн[...] жа, хүрьһэндэ оруулхада бүх[...] түхэриг гаргашалагдана. Нэг[...] иимэ уһан 4 гектарта оруу[...] Тиихэдэ гектар бүридэ 9 [...] гаргашалагдана гээшэ. Зур[...] уһа хэрэглэхэдэ, гектар бүри[...] 10 центнер ехэ ургаса хур[...] Энээн дээрэһээ тоолоод үз[...] тонно аммиагай уһан [...] 150—200 түхэриг сэбэр олз[...] ха болоно бшуу. Хэрбээ ман[...] хоз нёдондо аммиагай уһа [...] хын тула 5000 түхэриг гар[...] һаа, тэндэһээ 35 мянган т[...] ургаса нэмэжэ абаһан байна[...] дээрэ үшөө бусад үтэгжүүлг[...] нэмэжэ оруулаа һаа, аша үр[...] 3 дахин ехэ байха һэн.

Саашадаа 11 мянган гект[...] рилгынгаа 3,5 мянган гекта[...] бүри 800 тонно аммиагай уһа[...] ха зорилго табинабди. Аммиа[...] най аша үрэнь 2—3 жэлэй [...] харагдажа байдаг. Тиимэһээ [...] туршада бүхы газараа энэ [...] уһаар» үтэгжүүлхэ аргатай[...] бди.

Үнгэрэгшэ намартаа ко[...] 5678 гектар намарай паар х[...] һүүлэй жэлнүүдтэ эртэ хаха[...] жэгдэлэгдэһэн намарай паар[...] тар аша үрэтэй гэжэ харагда[...] байнай үдэртөө хуряаһан [...] һүниндөө трактораар хахалж[...] гадэг заншалтай болонхойбди[...] рай паар хахалһан механиза[...] материальна талаар урмашу[...] даг.

Баян ургаса абаха, малые бэ[...] хангаха хэрэгтэ горох ехэ [...] дүүргэнэ. Тиимэһээ тэрэниие [...] жэл бүри ехээр таридаг боло[...] набди. Хэрбээ нёдондо 1144 [...] горох таригдаһан байбал, энэ [...] тэрэ 1500 гектарта хүргэгдэ[...]

Эдэ бүхы хэмжээнүүдые аб[...] ашаар ороһо таряанай ургас[...] ондо 100 мянган центнерта [...] лэхөөр хараалагдана. Энэ зор[...] амжалтатайгаар бэелүүлхын [...] манай колхозой гэшүүд, мех[...] торнууд ехээр оролдожо бай[...]

Һүүлээрнь Кабанскын үйлэ[...] управлениин Шергинскэ со[...] директор нүхэр **Медведев** утэ[...] ажахыгаа аша үрэ ехэтэй бо[...] түлөө юу хэжэ байһанаа хө[...]

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

КПСС-эй обкомой гурбадахи пленум

Хүдөө ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохо гээшэ манай гол зорилго

(...гэ хэлэлгын үргэлжэлэл)

— һүүлэй 3 жэлэй туршада мяха ...ла 34 процентээр, тэрэ тоодо ...мяха абалгые 64 процентээр ...үүлээди,— гээд нүхэр Медве...хөөрэбэ.— Гүрэндэ һү худалдал...4 процентээр ехэ болгогдоо. Му...еэ элдүүриин газарай 100 гек...ридэ 32 толгой эбэртэ бодо ...й, тэрэ тоодо 13 үнеэтэй бэй...Хахалагдадаг газарай 100 ...бүридэ 37 гахай тоологдоно. ...дэ шаниисын тарилга 1000 ...ар үргэдхэгдөө. Горох 1200 ...харай свёкло 2 дахин ехээр ...даг болонхой. Малай тэжээл...ник, горох обёос хоёрой холи...ргдана.

...адаа газарай элдүүрилтэ һай...жа, ургаса ехэтэй ургамал...е тарижа, органическа болон ...льна үтэгжүүлгэнүүдые хэ...хүдөө ажахын ургамалнуу...ргаса эрид дээшэлүүлхэ зорил...йди. Тэрэнэй ашаар мал ажалай ...нууд эрид ехээр абтадаг бо...

...адаа манай совхоз гахай ...үсхэбэрилхэ зориго табинхай. ...удаа гурбан цех болгожо ха...найди. Нэгэдэхи цехтэ эхэ ...ууд искусственна аргаар үрэ...лэжэ, хээли ехэтэй болотороо ...гдана. Хоёрдохи цехтэ гахай...гуража, поршоонхонууд 5—6 ...й болотороо тэжээгдэнэ. Гурба...дохи цехтэ гахайнууд шахан тарга...лгдана. Мүнөө үедэ нэгэн доро ...гахай шахаха аргатайбди. Га...удаа иимэ аргаар харууһалдаг ...лоо, 40 хүн һуларжа үгэһэн ...

...айн фермэдэхи ажал ехэтэй ...эри оньһожоруулагдана. Тэ...бүйлүүлхэ, зөөхэ, байра сэбэр...худэлмэри машинын хүсөөр ...

...лэй эхиндэ совхознай 4920 га...й, тэрэ тоодо 280 томо эхэ га...364 толгой нэгэ түрүүлээд ту...ыа эмэ гахайнууд бии. 1280 ...онхо тэжээгдэнэ. Май һара ...р 3240 поршоонхо абтаха. ...ондо бүхыдөө 7650 поршоон...аха. Тиигэжэ энэ жэлдэ гү...4000 центнер гахайн мяха ...а зорилго табинабди. Жэлэй ...ин кварталда 380 центнер га...мяха тушааха гэһэн түсэбөө ...өйди.

...65 ондо 6100 гахайтай, тэрэ ...300 томо эхэ гахай, 700 нэгэ ...ээд тушаагдаха эмэ гахайтай ...бди. Бүхыдөө 12300 пор...о абтажа 8000 центнер га...мяха гүрэндэ тушаагдахаар ...агдана.

...олон гахайгаа тэжээхэ таряа ...й зүйл, бусад тэжээл хэрэг...олохо байна. Тэрэниие үргүүл...ха хэмжээ ябуулганууд хараа...хай.

...гино тосхондо 150—180 тол...э гахайтай племенной фермэ ...лха зорилготойбди. Тэндэ гол ...томо сагаан үүлтэрэй гахай...үсхэбэрилэгдэхэ байна.

...публика доторoo хонин ажал ...үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ асуу...Буряадай хүдөө ажахын ин...дай кафедрые даагша нүхэр ...нов үгэ хэлээ.

— һүүлэй жэлнүүдтэ хонидойн...то толгой нилээд олошоруулжа, ...рыень һайжаруулаашье һаа, ...шамыень горитойгоор ехэдхэжэ ...агүйбди. Хонин бүриһөө дунда ...р ойлдоо 2,6 килограмм ноо...хайшалагдана,— гээд нүхэр ...нов хэлэбэ.— Хонидой ашаг ...дээшэлүүлхын тула хонин ...жэлдээ адагынь 500 тэжээ...ницын хэмжээнэй тэжээл ...хэрэгтэй. Тиигэбэл хонин ...өө 4,5—5 килограмм нооһон ...һэн.

...хониной ашаг шэмые ган...тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ ...үүлхэ гэбэл бүтэхэгүй. Илан...ажахы бүхэндэ племенной ...эри һайжаруулха эрилтэ та...а. Теэд олонхи ажахынуудта ...нигүүд буруугаар хэрэглэгдэ...тэнээр хонидой үүлтэр һай...улха гэжэ оролдоногүй.

...рбээ саашадаа племенной хү...ридэ анхарал табяагүй юм ...хонидой нооһоной шанар эрид ...а байна. Илангаяа холимол, ...ууллагдажа байһан үүлтэрэй ...хэбэрэг бэетэй байдаг. Тии...тэрээндэ анхарал ехэ хэ...й. Жэл бүри бонитировко хэ...хонидой нооһо хайшалһанэй ...отарануудые бүридхэхэ ...анхарал ехээр табигдаха ...тай. Теэд мүнөө дээрээ олохон ...хүтэлбэрилэгшэд энээндэ ...агүй. Хонидые нооһонойнь ...ар, зүһыень харалсажа ил...худэлмэри хангалтагүйгөөр ...агдана.

...ал племенной хүдэлмэриин ...ябуулагдаһан дээрэһээ ...р-Шэбэрэй үйлэдбэриин управ...шалгалта хэжэ үзэхэдэ, хо...40 процентнь шэнгэн, бого...нооһотой байшоо. Үдхэн ута ноо...хонидынь ойлдоол 19 про...байба. Энэ тон бүтэхэгүй ...эшэ. Саашадаа ажахын хү...лэгшэд, зоотехнигүүд хони...үүлтэр һайжаруулха, һайн ...хусануудые хэрэглэхэ. ...ые нилха байхаһаань хойшо ...р эдеэлүүлхэ асуудалда онсо ...ха ушартай.

...р-Шэбэрэй үйлэдбэриин уп...иин начальник нүхэр Хоро...үгэ абажа, управлениин ажа...дай уһалагдадаг газараа аша ...тэйгээр хэрэглэхэ тушаа ...байһан хүдэлмэридэнь тог...

—Уһалагдадаг газараа хүсэдөөр ...лха тушаа КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй абаһа тогтоолые бэелүүлхэ талаар манай управлениин зарим ажахынуу эхэ юумэ хээ,—гэжэ Хороших ...эмдэглэ..., энэ хүдэлмэридэ зарим ажахынууд мууса хандана гэжэ шүүмжэлээ. Газар уһалха талаар Калининай нэрэмжэтэ колхоз, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз ехэхэн бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэнэ.

Байгша ондо жэжэ гол горхонуудаа хэрэглэжэ, уһалагдадаг газараа 1754 гектараар үргэдхэжэ, уһалагдадаг таряалангаа 10100 гектарта хүргэхэ зорилго табина. Гадна 22600 гектар сабшалан уһалагдаха юм. Жэжэ гол горхонууд дээрэ бүхыдөө 88 хаалта боолто баригдаха, уһалууриин 41 барилга заһабарилагдаха, Гутайн уһанай сөөрэм баригдажа дүүрэхээр хараалагдана.

Энэ жэлдэ ургамалай ургажа байха үедэ газараа уһалха зорилготойбди. Иимэ уһалуури 2796 таряалан, 14728 гектар сабшалан дээрэ хэгдэхэ байна. Мүнөө уһалагдадаг газар дээрэ хүдэлхэ 127 оньһожоруулагдаһан звенонууд бүридхэгдэжэ дүүрэхөө байна. Газар уһалха мэргэжэлдэ 500 хүн һургагдана.

Уһалагдадаг газараа зүбөөр хэрэглэхын тула тэрэнэй участок бүхэндэ агропаспорт зохёогдожо байнхай. Тэрэ паспорт дотор ямар ургамал ямар болзорто таригдахаб, хайшан гэжэ уһалагдахаб, ямар үтэгжүүлгэ тараагдахаб гэжэ хараалагдаха юм.

Газараа һайнаар уһалжа, орооһо таряанай, саахарай свёклын, кукурузын, үбһэ ногооной баян ургаса абаха социалис уялга хараалжа, тэрэнээ үйлэдбэриин управлениин Совет дээрэ баталан абаһан байна. Тэрэнээ бэелүүлхын түлөө мүнөө оролдожо эхилээбди. Ажахы бүхэндэ механизаторнуудай бүгэдэ нийтын агрохимическэ һуралсал эмхидхэгдэнхэй. Уһалууриин техникэ, зэр зэмсэг түхеэрэгдэжэ байна. Гэхэ зуура, уһа булэхэ насосто хэрэглэгдэхэ түмэр хоолойнуудые нэмэжэ үгэхые республикын хүтэлбэрилхы эмхи зургаануудта ханданаб.

Саахарай свёклын баян ургаса яажа абадаг тухайгаа Бэшүүрэй XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Афанасьев** хөөрэжэ үгэбэ.

—Саахарай свёкло ургуулхада ажахыда айхабтар ехэ аша туһатай байна,—гээд тэрэ эхилбэ.—Нэгэ гектар дээрэһээ 200 центнер саахарай свёкло ургуулбал, тэрээнһээ 24 центнер саахар, 166 центнер жом, 14 центнер патока, 160 центнер набша намаа абтаха байна. Эдэ бүгэдые тоолобол, бүхыдөө 81,9 центнер тэжээлэй единицэ болоно. Ондоогоор хэлэбэл, 1 гектар саахарай свёкло 6,3 гектар обёос тариһантай адли болоно бшуу.

Манай колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 92 центнер саахарай свёкло ургуулжа, хамтадаа 33 мянган центнер саахарай свёкло абаа. Евсей Павловай хүтэлбэрилдэг оньһожоруулагдаһан звено 102 гектарта тарилга хэжэ, бүхыдөө 12500 центнер саахарай свёкло гүрэндэ тушааһан байна. Мүн свёклошод Иванова, Гаврилова гэгшэд гектар бүриһөө 220—230 центнер саахарай свёкло ургуулдаг дүршэлтэй.

Саашадаа Хёлго, Сүхэ мүрэнэй эрьеэр ажаһуудаг колхоз, совхозууд саахарай свёкло ехээр ургуулжа, гүрэндэ тушааха аргатай гэжэ һанагдана.

Эдэ жэлнүүдтэ колхознай саахарай свёкло, кукуруза хоёрые нэгэдхэжэ, тусхай севооборот баримталдаг болонхой. Кукуруза тарижа абаһан газарта саахарай свёкло ургуулхада һайн гэжэ манай дүй дүршэл харуулаа. Кукурузын һүүлээр саахарай свёкло тарихада сэбэр паар дээрэ тариһанда орходоо баян ургаса үгэнэ. Мүн хартаабха, овощ тариһанай һүүлээр саахарай свёкло һуулгахада ургасатай байдаг.

Саахарай свёклын баян ургаса абахын тула тэрэнэй үрэһые тарилгада һайнаар бэлдэхэ хэрэгтэй. Үрэһыень хэдэн үдэр уһан соо хэжэ шиигтүүлхэдэ, түргэнөөр ургадаг. Иигэжэ шиигтүүлэгдэһэн үрэһэн тариһанай һүүлээр 6—7 хоноод газар дээрээ бултайдаг. Тиин хуурайгаар таригдаһан үрэһэн 15—18 үдэр газартаа хэбтэдэг. Зүгөөр газарай хүрьһэнэй шииг багатай, хуурай байбал, үрэһые шиигтүүлжэ яашье болохогүй. Үрэһые шиигтэй хүрьһэндэ тарихын тула бидэнэр газараа һүниндөө хахалаад, үдэрынь тэндээ тарилга хэдэг байнабди. Энэ ушарта газарай хүрьһэнэй шииг баригдадаг байха юм.

Үрэһэ тарихынгаа урда тээ газараа жэгдэлхэ эрилтэ табигдана. Мүн наг шэбхэ тараахада ургаса нилээд дээшэлдэг. Гектар бүридэ 15—20 тонно нэгшээгдэһэн шэбхэ хэрэглэжэ, 20—25 сантиметр гүнзэгыгөөр газараа хахалхада һайн байдаг. Тэрэшэлэн минеральна үтэгжүүлгэ ургасада ехээр нүлөөлдэг. Манай дүй дүршэл дээрэһээ харахада, минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэбэл, саахарай свёклын ургаса гектарай 55—70 центнерээр дээшэлнэ.

Байгша ондо 330 гектар саахарай свёкло уһалагдадаг газарта таригдаха юм. Хэрбээ урдандаа саахарай свёкло ургуулха 36 жэжэ звено байбал, мүнөө тус бүридөө 110—120 гектар свёкло таридаг 4 оньһожоруулагдаһан звено эмхидхэгдэнхэй. Энэ ушарта звено бүхэн свекло ургуулха бүхы хүдэлмэреэ өөһэдынгөө хүсөөр хэхэ аргатай. Гансахан ургамалнуудые шэнгэрүүлхэ хүдэлмэри гараар хэгдэнэ.

Свёклошодой ажалай түлөөһэн абтаһан продукциинь зэргээр үгтэнэ. Хэрбээ продукци абаха түсэбөө дүүргээд, үлүүлэн дүүргээд байбал, тэдэнэртэ нэмэлтэ түлөөһэн үгтэдэг байха юм.

Саашадаа ороной түрүү свёклошодой, нэн түрүүн нүхэр Светлиный гэгшын дүй дүршэлые ажалдаа нэбтэрүүлжэ, саахарай свёклын бүри баян ургаса абаха зорилготойбди.

Хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлхэ, тэрэниие ашаг үрэтэйгөөр, хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэд-багшанарай оруулжа байһан хубита тухай тус институдай проректор нүхэр **Барнаков** дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Институдай дэргэдэ агрохими шудалха агрономуудай 10 хоногой семинар үнгэргэгдэһэн байна. Удаа дараалан мүн иимэ семинарта колхоз, совхозуудай отделениие эрхилэгшэд болон бусад хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд һураба. Энэ хэмжээ ябуулганда багшанар нүхэд Шопхоев, Ишигенов, Преображенский гэгшэд ехэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан байна.

— Таряалангай газарай гектар талмай бүриһөө ехэ ургаса хуряажа абахын тула хахалагдаһан паарта наран сэсэг, горох мэтын ургамалнуудые тарижа, ээлээбэл ехэ ашагтай байгаа. Республика дотор хэрбээ 50 мянган гектар паар иимэ ургамалнуудаар ээлээд байбал, адаг 30—40 мянган тонно силос нэмэжэ дараха арга олгогдоно. Тэдэ ургамалнуудые, илангаяа наран сэсэг эртэ тарижа, эртэ хуряажа болохо байна,—гэжэ нүхэр Барнаков дурадхаба.

Гадна манай республикада үбһэ хуряалгын түлэг хаһада хура бороон ехээр орожо, ехэ һаад тойбо татадаг, үбһэнэй шанар гутаадаг байна. Тиимэ туладань хаярын ногоо ехээр силослэдэг болоо һаа, ехэ таарамжатай байһан тушаа тэрэ мүн тогтобо. Тиигэбэл үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие хоёр һарын туршада үнжэгайруулха бэшэ, харин 15—20 хоногой туршада дүүргэжэ боломжо. Зүгөөр энэ ушар техникэһээ, илангаяа үбһэ харшадаг машинаһаа дулдыдаха байна. Тиимэ машина тон хомор ха юм. Теэд манай үргэн олон механизаторнууд тэрэниие зайсуулха аргатай гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

— КПСС-эй ЦК-гай декабриин болон февралиин Пленумүүдэй тогтоолнуудые манай Зэдын үйлэдбэриин управлениин ажалшад ехэл хүндэтэйгөөр хүлеэн абаа. Тэрэ шиидхэбэринүүдэй ушар удхые ойлгон шудалхатайгаа хамта, тэндэ табигдаһан зорилгые бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ байна,—гэжэ тус управлениин начальник нүхэр **Лысов** эхилнэ.

Саашадань нүхэр Лысов управлени доторхи ажахынууд мал ажал эрхилхэ талаар гол түлэб хоёр ондоо болон таһарһан, мэргэжэһэн тушаа пленумдэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгэбэ. Зэдын управлениин дээдэ захын хадалиг нютагуудай колхозууд мяха-һүнэй үүлтэрэй эбэртэ бодо мал, тиихэдэ тала дайдаар элбэг колхоз, совхозууд хонин ажал эрхилхэ мэргэжэлтэйгээр ажал хүдэлмэреэ эрхилнэ гэбэ. Мүнөө үедэ Зэдын управлениин ажахынууд 300 гара мянган хонин һүрэгтэй байна. Тэрэнэйнь 170 мянганиинь эхэ хонид болоно.

Хонин ажалай ашаг олзоор эхэ һалбари байһан тушаа үгэ хэлэгшэ тоо баримтануудые дурдан тодорхойлбо. Хонин хадаа эбэртэ бодо малда орходоо һураггүй бага хэмжээнэй тэжээл гаргашадаг, тиимэһээ үнэ сэнгээр хямда мяха, нооһо ехээр абажа, ажахынууд олзо доходоо нилээд дээшэлүүлжэ боломоор. Зэдынхид ойрын жэлнүүдтэ хонидойнгоо тоо толгойе 400 мянганда хүргэхэ, тэрэ тоодо эхэ хонидоо 250—270 мянга болгохо хүсэлэнтэй. Хонин һүрэгөө зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр эрхилхые хүсэжэ, эхэ малай тоо толгойе зуу мянгаадаар олошоруулха зорилго табигдана. Тиихэдээ хурьгадые түргөөр түлжүүлжэ, һүрэг соогоо үни удаан барингүй гүрэндэ худалдахаар хараална.

Нүхэр Лысов хониной үүлтэр һайжаруулха асуудал тушаа онсо тогтобо. һүүлэй үедэ хонидой үүлтэр улам һайжаруулха талаар управлени дотор ямаршье хүдэлмэри ябуулагданагүй. Тиимэһээ олохон толгой хонидһоо миил 2—2,5 килограмм нооһо абадаг ушар һанаа ехээр зобооно. Борьёогой совхозой хонин һүрэг үүлтэр һайнтай. Тэндэхи хонид 4—4,5 килограмм нооһо үгэдэг. Энэ ажахы жэл бүри үүлтэр һайнтай 3—4 мянган толгой эхэ болохо хони, 2000 хусануудые республикынгаа ажахынуудта үгэжэ шадаха байна. Гэбэшье эндэ энэ талаар тусхай хүдэлмэриин ябуулагдадаггүй байһан дутагдал тушаа тогтобо. Эндэ эрхэ бэшэ тусхай фермэ эмхидхэхын тула хониной байра бариха хэрэгтэй гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Үгэ хэлэгшэ мүн Зэдэдэ таряалан болон сабшалан ехээр уһалжа болохо арга боломжын бии байһан тухай хөөрэбэ. Зүгөөр уһалууриин системэнүүдые бариха, сөөрэм тогтоохо талаар бэлэдхэл хэхэ тухай хэгдэһэн зууршалга мүнөө болотороо шиидхэбэреэ олоодүй байһан тушаа нүхэр Лысов тэмдэглэбэ. Уһанай ажахы эрхилхэ республикын эмхи зургаанууд Зэдын управленидэ сабшалан һайжаруулха тусхай отряд эмхидхэхэ асуудалые гурбан жэл соо шиидхэжэ шаданагүй гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Буряадай хүдөө ажахын институдай багша нүхэр **Хамаганов** гахай үсхэбэрилхэ, тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ асуудал тушаа өөрынгөө үгые зорюулба. Гахай хадаа тон түргөөр үдэдэг, түргөөр түлжэдэг мал һэн туладаа мяха абалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ айхабтар һайн нүлөө үзүүлхэ байһыень тэрэ баримтална.

— Гахай үсхэбэрилхэ асуудалда тон ханамжатайгаар хандаха уялгатайбди. Тоо толгой олошоруулхын хажуугаар гахайн үүлтэр һайжаруулха гээшэ тон шухала. Олон поршоонхо гаргадаг, түргэн түлжэдэг, мяхалиг гахай үсхэбэрилхын тула хоёр ондоо үүлтэрэй шуһа холихо хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй байна. Хоёр үүлтэрэй шуһа абаһан түл хадаа үлүүсэ түргэн түлжэдэг байһые эрдэм наука үни урда сагта элирхэйлһэн. Энэ талаар хэдэн жэлэй урда зарим тэды хүдэлмэри манайшье республика дотор хэгдэдэг байгаа. Манай ажахынуудта гурбан янзын үүлтэрэй гахайнууд үсхэбэрилэгдэнэ.

Үүлтэртэ гахайнуудай шуһа холихо хүдэлмэри Мухар-Шэбэртэ туршагдаһан байгаа. Удаань анхан Онохойн, мүнөө Ивалгын туршалгын станцида томо сагаан үүлтэрэй гахайн, кемеровскэ үүлтэрэй гахайн шуһа холисолдуулаад байхада нилээд һайн үрэ дүн харуулһан тухай нүхэр Хамаганов тэмдэглэбэ. Иимэ хүдэлмэри хэһэнэй ашаар Бэшүүрэй совхозой гахайшан нүхэр Сахарова нэгэ гахайһаа түл абалгые 6 поршоонхоһоо 8 поршоонходо хүргэһэн байна.

Ушар иимэһээ гахайн мяха ехээр абаха, тоо толгойень үсхэбэрилхэ гэбэл хоёр үүлтэрэй шуһа холисолдуулха онол аргые колхоз, совхозуудта үргэнөөр эмхидхэхэ тон шухала байһан тушаа үгэ хэлэгшэ онсо тогтобо. Гадна үгэ хэлэгшэ гахай олоор үсхэбэрилхэ, һайнаар шахаха асуудал тушаа тогтохо зуураа тэжээл тухай анхаралаа хандуулба.

— Гахайл бариха гээл хадаа тэрэнээ тэжээлээр гүйсэд хангаха ёһотойбди. Мүнөө гахайда гол түлэб концентрат эдюулнэбди. Теэд энэмнай үнэ сэнгээр ехэ. Тиигээдшье нэгэ янзын тэжээлээр гахай эдеэлүүлхэдэ тэрэнэй ажамидаралда хүсэд һайн нүлөө үзүүлжэ шадахагүй. Тиимэһээ гахайн тэжээлдэ хартаабха, бусад элдэб ургамалнууд эрхэ бэшэ оруулагдаха ёһотой. Хартаабха, свёкло болон бусад ургамалнуудые концентрадтай холижо, гахайда эдюулхэдэ гахай түргэн таргалдаг, абтаһан мяханай үнэ сэн һураггүй хямдарха зэргэтэй,—гэжэ нүхэр Хамаганов үгөө түгэсхэнэ.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Хүдэриин совхозой кукурузашан, СССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр **Гонсорунов** үгэ абана. Хүдөө ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ асуудал зүбшэн хэлсэһэн КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй айхабтар ехэ удха шанартай байһые тэмдэглэхэ зуураа, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талада кукуруза ургуулга ямар ехэ һайн нүлөө үзүүлдэг байһан тухай тэрэ тэмдэглэбэ.

— Мүнөө үедэ адууһа малые, илангаяа үнеэдые имагтал кукурузын силосээр тэжээбэл, ашаг шэмыень ехээр дээшэлүүлжэ болоно. Энэ ушарые манай совхозой Алтайн отделениин һү һаалиин фермэнүүдэй ажал хэрэг элирхэйлжэ үгэнэ. Үнеэдээ силосээр тэжээдэг болоһонһоо хойшо һү һаали һураггүй дээшэлээ. Жэшээнь, коммунист нүхэр Очиржаповай даадаг һү һаалиин гүүртын һаалишад урзанда үнеэн бүриһөө 1626 килограмм һү һааһан байгаа һаа, нёдондо энээнэй хэмжээн 1804 килограммда хүрэһэн байна. Тиихэдэ нүгөөдэ гүүртээрхин үнеэн бүриһөө һү абалгые 300 килограммаар дээшэлүүлһэн байна бшуу.

Нүхэр Гонсоруновай даадаг кукурузашадай, томодхогдоһон оньһожоруулагдамал звено мүнөө жэлдэ кукурузын бүри ехэ ургаса хуряажа абахын тула бэлэдхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа байна. Тус звеногой 200 гектар кукурузань уһалагдадаг газарта таригдаха юм. Уһалалга һайнаар хэхын тула үшөө нёдондо намар 40 километр утатай ханааб заһабарилһан байна. 200 гектарынь намар паарлагдаһан, мүнөө кукурузын плантаци дээрэ 2600 тонно наг шэбхэ гаргагданхай, тарилгын эхилтэр үшөө 3000 гаран тонно наг шэбхэ зөөгдэхэ юм. Гадна 60 тонно минеральна үтэгжүүлгэ абтанхай гэжэ тэрэ пленумдэ хабаадагшадта хөөрэбэ.

— Манай отделениин тэндэхи горхые хаажа, уһа ехээр аягалуулжа, сөөрэм бии болгохо арга бии. Уһанай эхэ нөөсэтэй болоо һаа, 800 гектар таряалан, 200 гектар сабшалан хэдэн дахин уһалжа шадаха, ургасынь хоёр дахин дээшэлүүлжэ боломоор. Сөөрэм тогтоохо һаналай байбашье, хүсэн болон зөөри ехэ хэрэгтэй. Энээн тушаа манай совхоз болон управлени бодомжолхо бэзэ гэжэ найданабди,—гэбэ нүхэр Гонсорунов.

— КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум манай үмэнэ ехэ зорилго табиба. Тэрэ программые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ хам оролсоһон манай совхозой ажалшад эршэ түгэсөөр ажаллажа байна. Мяха гүрэндэ тушааха нэгэдэхи кварталай түсэб болзорһоо урид 190 процент дүүргэгдэбэ. Хоёр һара соо һү худалдаха кварталай түсэб 78,7 процент дүүргэгдээ. Энэ түсэбөө 135—140 процент болгохо гэһэн зорилго табинхайбди. Хонишод, механизаторнуудшье амжалтатайгаар хүдэлжэ байна, — гээд, Хориин үйлэдбэриин управлениин Яруунын совхозой директор нүхэр **Ангархаев** элидхэнэ.

Саашадаа нүхэр Ангархаев таряалангай газарай хубаарилга манай совхоздо хүсэд шиидхэгдээгүй байһаар гэбэ. Адууһа малаа бардам хүрэхэ тэжээлээр гүйсэд дүүрэн хангаха асуудал шиидхэжэ шадаагүй байһан мүртэмнай зелёнко тарилгые хориһон ушар ехэ һаад тойбо татаа. Яруунын эрхэ байдал дээрэ хаража үзэхэ болоо һаа, даб дээрэ зелёнкоһоо арсаха аргамнай үгы байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Манай совхоз һү-мяханай һалбари гол болгон эрхилхээр мэргэжэнхэй. Тиимэһээ үнеэдэй тоо толгойе 60 процентдэ хүргэжэ, жэл бүри адаг 1700—1800 тугал абахаар хараалаад байнабди. Эды шэнээн толгой түл абажа шадабал, жэл бүри 8—9 мянган центнер үхэрэй мяха гүрэндөө худалдаха аргатай болохобди гэжэ тэрэ мэдүүлнэ. Мүн тэрэшэлэн нүхэр Ангархаев үхэрэй үүлтэр һайжаруулха талаар хэжэ эхилһэн түрүүшынгээ алхамууд тухай тогтобо. Тус совхоз үнеэдые убэлдөө нэгэ доро түрүүлдэг болохо хэмжээ бэелүүлжэ оробо.

Сабшалангай газар һайжаруулха, ургасынь дээшэлүүлхэ талаар хэмжээ ябуулгануудай бэелүүлэгдэжэ байһан тухай, нэгэ жэлэй болон олон жэлэй таримал ногоо шииг нойтоор элбэг газарта ехэ хэмжээтэйгээр ургуулха гэһэн хараа тодорхойлһон, тэрэ талаар хэжэ эхилһэн хүдэлмэри тухайда нүхэр Ангархаев мүн тогтобо.

— КПСС-эй ЦК-гай декабриин, мүн февральда болоһон Пленумүүд хадаа хүдөө ажахын үйлэдбэридэ эрид шууд революционно удха шанартай хубилалта хэхээр асари ехэ программа хараалба. Иимэ ехэ хубилалта хээшэгүйдэ аргагүй байна. Үнэхөөрөөшье, бидэ элдүүриин газарай хэмжээгээр хараад үзэхэдэ тон бага продукци абадаг зангаараа байһаарбди. Жэшээнь, манай Баргажанай ажахынууд дунда зэргээр 100 гектар газар бүхэндэ ойлдоол 5 үнеэ, 91 хони бариһа. Иимэ тооной мал ехэ продукци үгэжэ шадахагүй байһаниинь эли бшуу,—гэжэ Баргажанай хүдөөгэй парткомой секретарь нүхэр **Базаров** үгөө эхилнэ.

— Ушар иимэһээ манай управлениин ажахынууд ойрын хоёр — гурбан жэлэй туршада Хүнтэйн таряалангһаа гектар бүриһөөнь 12—13 центнер, уһанай газарһаа 20—25 центнер ороохо таряа, Хүнтэйн газарһаа гектар бүриһөө 200—250 центнер, уһалагдадаг газарһаа 300—350 центнер кукурузын ногоон набша, сабшалангай гектар бүриһөө 10—12 центнер үбһэ хуряажа абадаг болохо, 8 мянган гектар шэнэ газар ашаглаха гэһэн түсэб хараалаад байна. Иигээд байгаа хадаа 50 мянган центнер мяха, 120 мянган центнер һү, 7000 центнер нооһо абаха аргатай болохобди.

Энэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхын тулада бүри мүнөө жэлдэ севооборотдо оролгые дүүргэхэ байнабди. Ажахы доторхи газарай бүридэл, хүрьһэнэй картанууд зохёогдонхой. Севооборот тракторна отрядуудта технологическа картануудтайгаар тушаагдаха зэргэтэй. Саашадаа эдэ отрядууд ажахын тоосоондо оруулагдаха юм,—гэжэ нүхэр Базаров хэлэбэ.

Уһалагдадаг газарые ашаг ехэтэйгээр эрхилдэг болохо талаар хэгдэжэ байһан юумэнүүд тухай үгэ хэлэгшэ тогтобо. Мүнөө үедэ кукуруза ургуулха 45 звено, хартаабха, овощ, саахарай свёкло ургуулха, мүн луговодуудай 34 звено эмхидхэгдэнхэй. 1315 мянган кубометр лулһэн хүргэгдэнхэй. 7 мянган гектарта саһан тогтоогдонхой. Уһалууриин системэнүүдые, хаалтануудые заһабарилха хүдэлмэри хэгдэнэ, газар уһалагшадые бүридүүлжэ байнабди. Мүн тэрэшэлэн энэ жэлдэ ехэ сабшалан үтэгжүүлэгдэхэ зэргэтэй гэжэ нүхэр Базаров тэмдэглэнэ.

Үгэ хэлэгшэ мал ажал дээрэ бүтээгдэжэ байһан хубилалта тухай тогтобо. Малай байрануудые томодхохо, мал ажал мэргэжүүлхэ талаар мүн лэ горитойхон хэмжээн бэелүүлэгдэнэ. Баргажанай управлени дотор гол түлэб хонин ажал, һү, мяханай үхэр үсхэбэрилхэ байна. Тиихэдэ гахайн болон шубуунай фермэнүүд мал ажал дээрэ ехэхэн һүүри эзэлхэ зэргэтэй. Мал ажал дээрэ 68 тусхай мэргэжэһэн фермэ, бригада эмхидхэгдэнхэнь. Эдэ бригада, фермэнүүд сэхэ совхозой дирекцидэ гү, али колхозой правленидэ мэдэлтэй байха юм.

Иимэ бригадануудые хүдөө ажахын мэргэжэлтэд хүтэлбэрилнэ. Олон нүхэд һайн дураараа бригада, фермэнүүдые даажа абаад, түрүүшын амжалта түйлажа захалаа. Томодхогдоһон фермэ дээгүүр барилгын ехэ хүдэлмэриин бүтээгдэжэ байһан тухай нүхэр Базаров тогтобо. Ажахы доторхи мэргэжэл ололго 1966 оной эсэстэ хүсэд бэелүүлэгдэхээр баргажанайхид түсэблэнхэй.

—Нэгэ хэдэн үгэ зональна мэргэжэл тухай хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Зарим нүхэд ажахынуудаа дан үсөөн мэргэжэлтэйгээр эрхилхэ гэһэн дурадхал оруулдаг. Тэрэ, минии һанахада, буруу байна. Сэхынь хэлэхэдэ, манай Байгалай үмэнэхи эрхэ байдал маниие мэргэжүүлэнхэй гээшэ ааб даа. Бидэ мяха, һү, нооһо, үндэгэ, ороохо таряа абадаг иимэ гол табан мэргэжэлтэйбди. Энээнһээ үсөөн болоходоо таарахагүй бшуу. Олон янзын һалбаритай болохо гэжэ хөөрэлдэжэ байгаад, үсөөн болгохо гэлсээшэмнай ямаршье үндэһэгүй хөөрэлдөөн болоно,—гэжэ нүхэр Базаров хэлэбэ.

Удаань Буряадай эрдэм шэнжэлэлгын комплексно институдай биологиин таһагые даагша нүхэр **Вахрушев** үгэ абана. Үгэ хэлэгшэ малай тэжээлдэ хэрэглэгдэдэг брюквэ, морхооб, капуста ехээр тарибал, тэжээлэй баланс һураггүй дээшэлүүлжэ шадаха байһан тушаа хэлэбэ. Эдэ ургамалнуудые эртэ таряад, хожом газарай хүрэхэ багаар хуряажа абахада болохо, ургаса ехээр үгэдэг, тэрэнэй хойноһоо харууһаншье хэрэгтэй бэшэ юм гэнэ.

Гадна манай республикада таригдадаггүй, манай эндэхи шэнги ган гасуурта дайралдадаг урда зүгэй бусад нютагуудта ургуулагдадаг тэжээлэй ургамалнуудые тарижа туршаха байгаабди. Энээн тухай эрдэмтэд, мэргэжэлтэд анхаралаа хандуулнагүй гэжэ нүхэр Вахрушев тэмдэглэнэ. Тэрэшэлэн малай бэлшээриие шанаржуулан һайжаруулха асуудал тушаа мүн тогтобо. Хэрбээ республика дотороо ботаническа саад байгуулааһаамнай манай ажал хүдэлмэридэ аша туһатай байха һэн ха гэжэ дурадхаба.

—Зелёнко тарилгые арай эртэ, сагһаа урид дан ехээр хороожоохёоди гэжэ һананаб. Манай Буряадай эрхэ байдалда зелёнко хадаа ехэ һайн шэмэ ехэтэй тэжээл гээшэ. Тиигээдшье һайнаар тарижа шадаа һаа, гектар бүриһөө 150 центнер хүрэтэр хүхэ ногоо хуряажа абгаха байна бшуу. Иимэ ургаса ямар ургамал мүнөө манда үгэхэ байнаб? Саһа ехээр ородог, эртэ хүйтэрдэг Яруна мэтэ газарта зелёнкые сабшажа хуряангүй саһанда даруулжархижашье болохо. Тэрээн дээрэ үбэлдөө, хабартаа малаа адуулхада ехэ таарамжатай байха, үлүү гаргашашье хэгдэхэгүй зэргэтэй,—гэжэ нүхэр Вахрушев хэлэбэ.

Үхэрэй үүлтэр һайжаруулха хэрэг һүүлэй үедэ анхаралда абтахаяа болиһон ушар тухай тогтохо зуураа, үгэ хэлэгшэ республикын племстанциин хүдэлмэри шүүмжэлбэ. Племстанциин директор нүхэр Ильин гол анхаралаа хониной үүлтэр һайжаруулгада хандуулаад, үхэрэй үүлтэр һайжаруулха талаар юушье хэнэгүй гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Эбэртэ бодо малай үүлтэр һайжаруулга ехэ орёо зүйл. Гэбэшье биологиин таһагаархин Яруунын, Ториин совхозуудта үүлтэр һайнтай үхэр үсхэбэрилхэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Түрүүшын зарим тэды үрэ дүншье түйлагдаа.

ВЛКСМ-эй обкомой секретарь нүхэр **Иванов** республикын комсомолшуудай партиин ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар юу хэжэ байһан тухай хөөрэбэ. Мүнөө үедэ Буряадай комсомолшууд 40 жэлэйнгээ ойе май һарада тэмдэглэхэеэ байһан түүхэтэ үетэй. Тэрэ түүхэтэ ойе ажалай эрхим бэлэгтэйгээр угтахын тула хүдөөгэй залуушууд болон комсомолой гэшүүд социалис мүрысөөндэ жагсанхай гээд тэрэ тодорхойлно.

—Таряалан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргаха һара республика дотор соносхогдохонь. Тэрээндэ олон хүниие хабаадуулха хүдэлмэри хаа хаанагүй эмхидхэгдэжэ байна. Тэрэшэлэн уһалууриин системэнүүдые барилгада, Гутайн, Гэгээтын сөөрэм тогтоолгодо эдэбхитэйгээр хабаадажа байнабди. Городой 500 гаран залуушуул түл абалгын үедэ хонишодто туһалалсахаяа республикынгаа колхоз, совхозуудта гаранхай. Бүхыдөө сакманщигуудаар мүнөө 1231 хүн хүдэлнэ. 1500 залуушуул саг үргэлжэ хонишодоор ажаллажа байна,—гэжэ нүхэр Иванов мэдүүлнэ.

Хүдөө зарим нютагуудта ажалшадай ажаһуудал алишье талаараа һайнаар хангагдадаггүй байһан ушар тухай нүхэр Иванов тогтобо. Зарим газарта залуушуулай сэнгэхэ, амарха, соёл болбосоролой эмхи зургаанууд хүдэлнэгүй, зарим культбазанууд хаалтатай байна гэжэ хэлэбэ.

Колхоз, совхозуудай олзо доход дээшэлүүлхэ талада үбэл хабарай теплицэдэ овощ ургуулгын аша туһатай байһан тухай республикын овощой талаар гүрэнэй сортучастогые даагша нүхэр **Левенкын** хэлэһэн үгые пленумдэ хабаадагшад ехэ анхаралтайгаар һонирхон шагнаба.

—Дүрбэн жэлэй саада тээ теплицэдэ овощ тарилгые тоодоггүй, гарзатай һалбари гэжэ тоологдодог байгаа. Гүрэнэй сортучастогай эмхидхэгдэһэн сагһаа хойшо ехэ юумэн хэгдээ. «Улаан Оронго» колхозой тепличнэ ажахы орон дотороо эгээл ехэ ургаса хуряажа абадаг байна. Хэрбээ ВДНХ-эй дэргэдэхи теплицэһээ дүрбэлжэн метр талмайһаа 1963 ондо 15 килограмм үгэрсэ абтаһан байгаа һаань, манай теплицэһээ 47 килограмм үгэрсэ абтаа бшуу. Абтаһан килограмм үгэрсын үнэ сэн 35 мүнгэтэ болоо,—гэжэ нүхэр Левенко хөөрэнэ.

Эртын овощ ехээр абадаг болохын тулада хабарай теплицэ олоор барибал тон үнэгүй, бэлээр бүтэхэ байһан тухай тэрэ хэлэбэ. Иимэ теплицэ барилгада хадааһан шэл хоёр лэ хэрэгтэй. Бусад хэрэгсэлынь (модо, шулуун) нютаг дээрээ олдохо байна. Зүгөөр город шадар томодхогдоһон тепличнэ комбинат бариха шухала байгаа. Теэд харин республикын хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство, худалдаа наймаанай министерство энээн тушаа анхарнагүй гэжэ нүхэр Левенко һанамжалаа. Жэшээнь, манай хүршэ Эрхүү хотынхид городойнгоо дэргэдэ 50 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай тепличнэ ажахытай бшуу. Манайхид энээнһээ юундэ арсана гээшэб гэнэ.

Город шадарай ажахынууд хабарай теплицэ баряа һаань, түргэн бүтэхэ, олзоншье ехэ байха. Жэшээнь, Ганзуринай «8-е Марта» колхоз нёдондо хожомдожо эхилээшье һаа, 5 теплицэ баряа һэн (2.500 дүрбэлжэн метр). Нёдондо дүрбэлжэн метр тарилга хэһэн талмайһаа 40 килограмм үгэрсэ хуряагаа. Тиигээд хамаг гаргашаяа бусаахаһаа гадна, 5 мянган түхэригэй сэбэр олзо оршоотоо бшуу.

Нүхэр Левенко саашадаа овощ гидропонно аргаар ургуулха асуудал тушаа онсо тогтоһон байна. Энэ аргаар овощ тарибал бүри үнэгүй огородой эдеэ городойнгоо ажалшадта худалдажа боломоор гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй обкомой III пленумдэ хабаадагшад. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

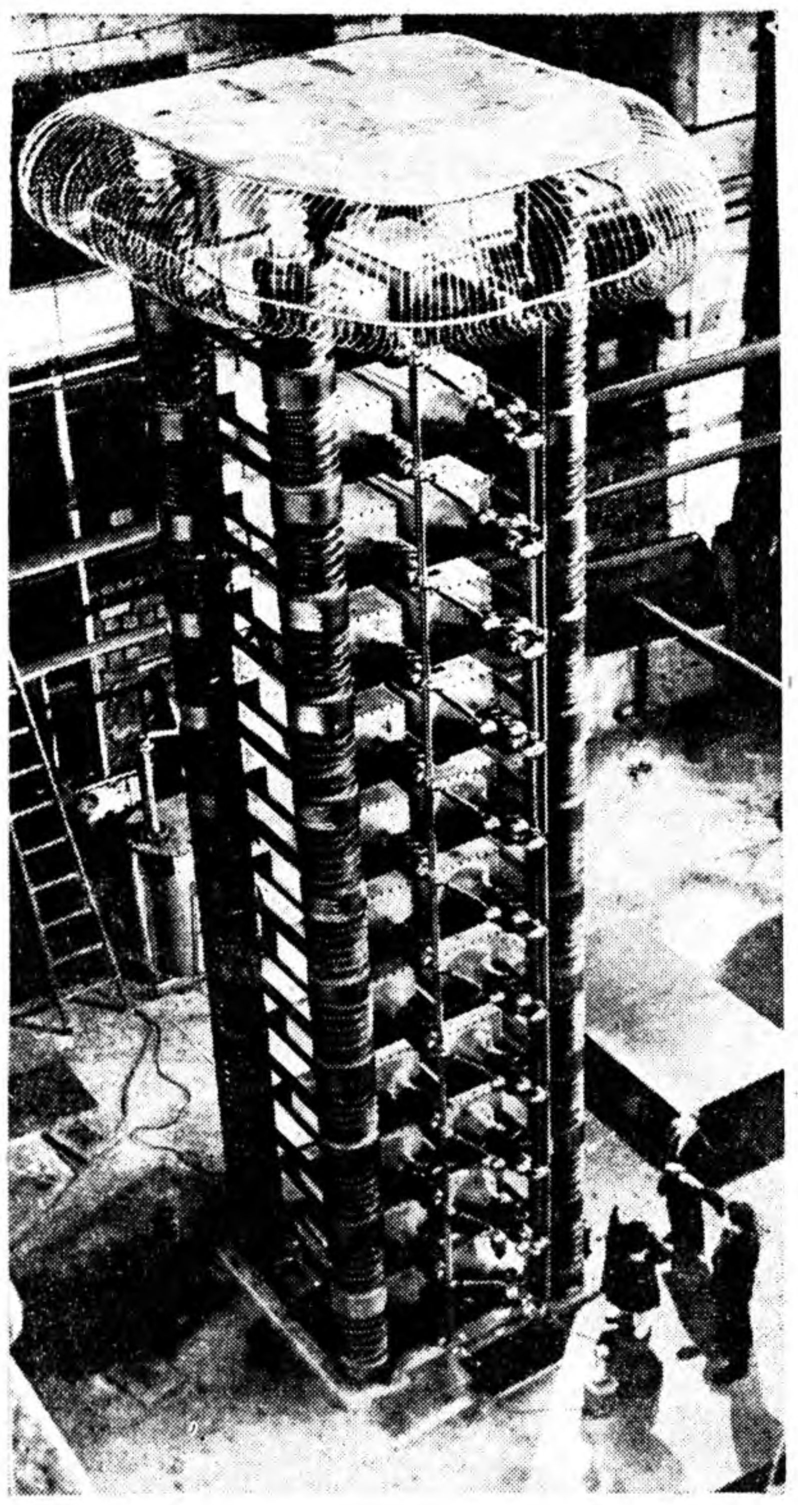

Свердловскын эрдэм шэнжэлэлгын электротехническэ институдай хүсэ ехэтэй вольтно лабораторида 2.600.000 вольт напряженитэй генератор ашаглалгада оруулагдаа. Энэ генераторай хүсөөр лаборатори соо сахилгаан харуулдаг, үндэр вольтно аппаратурануудые туршадаг юм.

Харьковай политехническэ институдай эрдэмтэд тус генераторые ухаалан зохёоһон байна. Мүнөө үедэ эдэнэр долоо хахад миллион вольт напряженитэй генератор бүтээжэ байна. Свердловскын хүсэтэ вольтно лабораториин хүдэлмэрилэгшэд энэ генераторые хабсаргаа юм. Зураг дээрэ: 2.600.000 вольт напряженитэй генераторые туршахын урда тээ.

АПН-эй фото.

Аялга дуугүйгөөр ажаһууха аргагүйлди

РСФСР-эй композиторнуудай союзай секретариадай нүүдэл заседаниин боложо байхада

Хаанаб даа, холын холо ямар нэгэн аяншалгада гараад, эсэжэ болёод, арай арайхан хүлөө татажа ябана гэлэйбди. Тиигэжэ байтарнай гэнтэ алишье тээһээмнай бэзэ, гоё һайхан хүгжэм зэдэлжэ, горн, барабан, жэмбүүрэй аялга ниилэн сууряаташаг лэ даа. Ангама халуун үдэр хүйтэн булагай уһа балгаха, гудамхихада ямар агшаб, эгээл тиимээр хүл гарнай хүнгэдэжэ, урматай зоригтойгоор урагшаа шармайхалди. Дайн байлдаануудташье ябажэ, «халуун шулуу долёоһон» уладуудай энээнтэй адлирхуу ушар тухай һанан дурдан яридлажа байхыень шагнахалди.

Аяндаш, барилгадаш дуун
хамһалсаһаар,
Аяшаржа уруу дуруу болохогүйш.
Аялга хүгжэмтэй һайса ханилаал
һаа,
Алишье сагта газардажа
зобохогүйш.

Мэдээжэ дуунай иимэрхүү удхатай мүрнүүд хэды зүб, хэды гүнзэгы удхатайб даа! Дэлхэй дээрэ һаяхан мүндэлөөд, «борьбо дээрээ бодожо, үе дээрээ үндыжэ» үрьдөөгүй байхадаш үлгын дуун энхэргэн һайхан аялгаараа бүүбэйлдэг. Саашаа боложо ерэхэдээ согтой залитай багашуулай марш, наадан зугаагай дуунууд, шогтой энеэдэтэй аялга нугалбаринууд, «харахан зүрхые хайлуулһан хайратай гансын» хандалга гээд лэ—хүнэй бүхы наһан соо аялга, дуун хамта ябалсажа, «сээжын баяр, сэдьхэлэй шэмэг» болон үдэшэдэг.

Үргэн Буряад оромнай, Усть-Орда, Ага нютагууднай арад зоной хэтэ заяанһаа хойшо абажа, хадагалжа ябаһан уялга дуунуудаар айхабтар элбэг. Ямар бэ даа нэгэ бишыхан хубинь манай композиторнууд, хүгжэмшэдэй томо томо зохёолнууд соогуур, симфоническа аялга нугалбаринуудаар, үгышье һаа, романс, дуунууд соогуурынь оронхойл. Һаяшаг болотор буряад оперонууд дотор (тэдэмнай тоогоороо балайшье олон бэшэ ааб даа) бүгэдэндэ мэдээжэ болоһон «аярай хухарайн» гү, али «шуур шуур дуутайн» хоёр-гурбан аялга халта мүлтэ үзэгдөөд лэ, үгы болошодог айгаа. Жэшээлхэдэ, хойто бэсын буряадуудай зугаа наадanай болон элдэб заншалта дуунуудай нугалбарие, Байгалай эрьеын загаһашадай согтой солгёон хатарые, үгышье һаа, Ага, Хориин тала гүбөөгөөр зэдэлдэг уянгата һайхан аялгануудые уран мэргэнээр, элбэг дэлбэгээр хэрэглэжэ, мүнөө үеын хүгжэмтэ зохёолнууд соогуур оруулаа һаа, хэды гоё һайхан байгааб!

Манай композиторнууд, хүгжэмшэдые үсөөн, бага зохёол бэшээ гэжэ нэгэшье гэмнэхын аргагүй. Тоолохо болоо һаа, дуу хүгжэмэйнь гаршаг нэрэ алда үргэн саарһан дээрэ арай арайхан багтаха байхал. Теэд эдэ нүхэднай өөһэд өөһэдынгөө түрэһэн гараһан нютагай дуу хүгжэмэй баялигые мэдэһэн, дуулаһан зэргээрээ «эд болгоод лэ», элдэб зохёолнууд соогуураа оруулаад лэ, һанаагаа амарантадаг. Энэнь үшөө юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, һүүлэй арбаад жэл соо манай композиторнуудай найруулһан арадай дуунууд тоншье үсөөн. «Аха заха нүхэд Б. Ямпилов, Ж. Батуев, Д. Аюшеев — эдээндэ хаанаһаа сүлөөнь болохоб даа. Оперо, баледнээ эхилээд, томо томо зохёолнуудые бэшэнэ ха юм. Тиигээдшье хэдэн һараар Москва шадарай тусхай амаралтын газарта ошожо ажаллана бшуу» гэһэн хөөрэлдөөнүүд дуулдадаг. Теэд хүдөө нютагуудаар аяншалха, ябахаяа үнэхөөр һанаһан хүндэ 15—20 хоног бүхэли жэл соо олдохоор юм ааб даа. Үшөө саашань хэлэхэдэ, элдэб янзын аялга нугалбаринууд, нютаг нютагай дуунууд гээшэмнай одоол ямаршье томо зохёол бэшэхэдэ ашатай туһатай үндэһэ һууринь бэшэ аал? Шулуун табсан һайнаар үбижэ тааруулаагүй һаа, ямаршье тэгшэхэн газарта хайшан гээд гэр барилтайб?

Арадайнгаа дуу хүгжэмэй баялигые шэнжэлхэ, суглуулхын тула үшөөшье элдэб олон арганууд бии ааб даа. Уран һайханай бүлгэмэйхидэй дуу шуунууд... Хүдөө нютагуудһаа ябаһан хүнүүдэй, танил нүхэдүүдэй аялга нугалбари... Үшөө тиихэдэ Буряадай эрдэм шэнжэлэлгын нэгэдэмэл институдай уран һайханай таһагай хүдэлмэрилэгшэд, жэшээлхэдэ, нүхэр Д. Дугаров жэл бүхэндэ хүдөө нютагуудаар хэдэн һараар ябо ха, хүн зоной дуулаһан дуунуудые тэрэ хэбээрнь магнитофоной миндаһан дээрэ бэшэжэ асарна ха юм. Ага, Хэлго, Хори, Яруна, Захаамин, Зэдын хэды һонирхолтой аялга хүгжэм суглуулагдаа гээшэб! Тэдэнэй зарим хубииеншье манай композиторнуудай һонирхожо шагнабалынь өөһэдтэнь али тухай ехэ аша туһа болохо һааб!

Һүүлэй үедэ ехэ ехэ зохёолнуудые найруулхынгаа хажуугаар Ямпиловшье, Ж. Батуевшье, Д. Аюшеевшье яһала олон дуунуудые бэшэнхэй. Теэд арадай үндэһэтэй аад, ямар нэгэн онсо өөрэ шэнжэтэйгээр нугалбарииень тааруулһан, үргэн дэлисэтэй, олоной дунда суурхан тарашаһан дуунууд тэдээн соонь тон хомор. Юрэнхы дээрээ болохотой шэнги аад лэ, тэдэнь хүнэй зүрхэ сэдьхэл уяруулха, хүдэлгэхэ «хүсэгүй» байшадаг. Юрэ һанахада, манай нүхэд энэ талаар үсэд нэтэрүү оролдолго гарганагүй, бэдэржэшье ехээр зобоногүй, харин «барагтай» аялга тааруулаад лэ «дээрэнь дэлбэ, доорони һүүл» залгаад лэ орхижорхино гээшэ ха. Тиигэжэ мүндэлһэн «дальбараа» хайшан гээд «газарай холуур ганганахаб даа»,. һайн лэ һаа культурын министерствэһээ радиокомитет хүрөөд, тэндэһээ нэгэ дуушанай гарта орожо, хоёр-гурба дахин ханхинаад гү, али «сэбэрхэн» ното зандаашье «наһа дүүрэшэдэг».

Ямар нэгэн дуунай, үгышье һаа бүлэг дуунуудай иигэжэ «урагшагүйдэхэдэ», «үгэнь балай һайн бэшэ аад иигээл даа», «дуулааша артистнь тодоор гаргажа биранагүй» гэжэ байгаад хэлсэдэг. Зарим талаараа тиимэшье шалтагаан ямар нэгэн нүлөө үзүүлжэ болоо юм ааб даа. Зүгөөр минии һанахада, дали жэгүүр болохо аялга хүгжэмынь даншье һаа, нэгэ янзын. уран нугалбари, дэлисэ багатай байшанал гээшэ ха.

Буряадай радиодо үдэр бүхэндэ ерэжэ байдаг бэшэг, захилнуудые шэнжэлээд үзэхэдэ, һүүлэй үедэ эдэбхитэйгээр бэшэжэ байһан залуу нүхэдэй — Ч. Павловай, Д. Жалсараевай, Б. Балдаковой, К. Раднаевай, Б. Цырендашиевай дуунууд хүдөөдэ таража, хүн зоноор һайшаагдажа байна. Хүгжэм зохёолгодо хүсэ нэмэжэ ерэһэн эдэнэр өөр өөрын аялга нугалбаритай, маяг дүршэл ондо ондоотой байна гээшэ ааб даа. Абаһаар тэрэншье ниитэ зониие һонирхуулангүй байха аргагүйл! Теэд тэдэнэй бэшэһэн зохёолнууд дотор үнэхөөрөө һайн, үнэтэй сэнтэй зүйлнүүд бага бэшэ бии. Түрүүшынгээ амжалтаһаа «толгойгоо эрьенгүйгөөр» манай залуу хүгжэмшэд урматай зоригтойгоор урагшаа дабшаһай гэжэ бидэнэр үнэн сэдьхэлһээ хүсэхэ байнабди.

Дуу хүгжэмэймнай саашадаа хүгжэн һалбарха хэрэгтэ манай композиторнуудай холбооной эмхидхэхы болон хүмүүжүүлхы үүргэ айхабтар ехэ байха ёһотой. Үргэн ниитын дунда үнэхөөрөө дэлгэрэн ошохоор, ёһотой һайн дуунай бии болоходо, үгышье һаа мүндэлжэ байха үедэ тэрэнэй авторые хэн дэмжэхэ, анхарха ушартайб? Композиторнуудай холбоон, манай аха заха нүхэдүүд лэ ааб даа. Эрхин һайн дуунай бии болоһон ушар манай хүгжэмшэдэй, артистнар-дуушадай, композиторнуудай, уран зохёолшодой бодото һайндэр байха зэргэтэй. Энээнһээ урагша ехэ композиторнууд эхилэн бэшэгшэд хоёрой хоорондо эбтэй һайн харилсаанай орондо бага бэшэ зүрилдөөнүүд гарадаг һэн. «Хүгжэмэй мэргэжэл шудалаагүй аад лэ, тэрэ хүн хайшан гээд найруулхань һэм, энээн тухай һанахашье юумэгүй» гэжэ ёһото композитор хэн нэгэнэй зохёолые халта мүлтэ шагнаад хэлэдэг байгаа. Энэ талаар нэгэ-хоёр жэшээ харуулая. Залуу композитор, Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин һурагша Ким Раднаев «Эдир наһан» гэжэ дуу нёдондо бэшэһэн юм. Үгэнь поэт Зэгбэ Гомбожабайн. «Айдар залуу наһамнай аадар шэнги шууяатай» гэһэн урматай солгёон мүрнүүд тэрэн соонь бии. Энэ дууень композиторнуудай холбоондо хараад, аялгань һайн аад, мэргэжэл шадабариин талаар юушье болоогүй гэһэн сэгнэлтэ үгэбэ. Тиихэдэнь авторнууд өөһэдөө дуушадта абаашажа харуулаа юм ааб д... Тэдэнэй хэн нэгэниинь сээжэлд... Москваһаа аялга дуунуудые с... луулжа ерэһэн хүнүүдтэ бэшу... жэрхиһэн байгаа. Уданшьегүй «... рэггүй, түүхэй» гэгдэһэн дууни... Бүхэсоюзна радиодо һайшаагда... бүхы орон соогуураа ханхинаса д... лагдаһан юм. Иимэ ушарнууд с... шадаа хэдыдэшье дабтагд... ёһогүй. Шадаал һаа, һайн дуун... дые олоор бэшэхэ гэжэ бултэ... оролдохо, шармайха ёһотой б... аалди?

Арадай дуунтай адляар бэшэ... болохогүй, мүнөө үеын далита ш... жэ байха ёһотой гэлсэдэг. Т... тэрэншье зүб юм ааб даа. Зүг... алишье композиторай ямаршье ... хёол өөрынгөө түрэһэн гараһ... хүрьһэнһөө холодон таһарха ё... гүй ха юм. Манай композиторну... дай зарим симфоническа зохё... нууд, тэдэнэй һайн һайн тал... энээниие тон элеэр гэршэлдэг.

Арадайнгаа дуу хүгжэмэй баял... гые, нютаг нютагай тооложо ба... шагүй аялга нугалбаринуудые ... хабтар шуналтайгаар шэнжэ... үзэхэ, тэдээн сооһоо өөһэдын... зохёолнуудта буйлуулан оруу... гээшэ манай композиторнууд... юунһээшье үлүү шухала зорил... болоно. Дуунай жанрнуудые ул... бүри үргэдхэхэ, гүйсэдхэлгэ д... лалгыень һайжаруулха, тэдэ... үндэһэн болодог шүлэгэй үгэн... дые бүри һонирхолтой, тобтой т... болгохо гэхэһээ эхилээд энэ... хабаатай асуудалнууд ехэ ол... Тиимэһээ «Буряад Үнэндэ» бэшэ... нүхэдүүд А. Арсаланов, Ц. Галсан... Р. Цыбиков болон бусадай һана... жануудд тоншье зүбтэй гэжэ һа... наб.

Арад олоной оюун сэдьхэлые б... суулха зорилготойгоор бэшэгд... дуунуудтаа, харюусалга ехэтэйг... хандажа хүсэ шадалаа хайрл... гүйгөөр, бүри олоороо, бүри эд... хитэйгээр ажаллая гэжэ бүхы к... позиторнууд, хүгжэмшэд, дууш... поэдүүдые уряалха байнаб. Мүн... болож байгаа үргэн ехэ сугла... энэ хэрэгтэмнай ашатай туһат... байха бээз гэжэ һанагдана.

Ч. НАМЖИЛОВ.

Һургуулидаа музейтэй болообди

Түрэл ороноо багшанар болон һурагшадай шэнжэлхэ шудалха гээшэ тон ехэ удханартай. Суглуулагдаһан материалнууд түүхын, географиин, биологиин болон бусад зүйлөөр хэшээл үнгэргэхэ ябадалда харуулан ойлгуулха туһаламжа болоо үгэнэ. Һургуулида эмхидхэгдэдэг хизаар ороноо шэнжэлэлгын аяншалгада ябахадаа һурагшадай юумэ мэдэхэ мэдэрэл дээшэлнэ. Гадна тус хүдэлмэри һургуулиин политехническэ һуралсалтай нягта холбоотой.

Хушуун-Үзүүрэймнай (Мухар-Шэбэр) найман жэлэй һургуулиин һурагшад «Долоон жэлэй замаар» гэһэн пионернүүд болон һурагшадай Бүхэсоюзна 4-дэхи экспедицидэ хабаадалсаха гэжэ шиидэбэ. Тэрэниие һургуулиингаа дэргэдэ музей нээлгээр эхилээбди. Гол түлэб материалынь бии болгогдоо.

Музеймнай археологи болон түүхын, этнографиин, геологиин таһагуудһаа бүридэнэ. Мүн тэндэмнай «Манай колхоз» гэһэн булан бии. Энэ буланда колхозой түүхэ харуулагдана. Тэрэшэлэн колхозой үйлэдбэриин түрүүшүүлэй фото зураг, ажахын эдлүүриин газар, мал ажал, артелиин арад зон гэхэ мэтые харахат. Колхозой 1960—1963 онуудта абаһан гол продукциие харуулһан диаграмма оруулагданхай.

Музеймнай түүхын таһагта 1763 оной дойбод даам, эртэурдын амитанай яһан бии. Тэрэниие пенсионер Дашибал Будаев олоһон байха юм. II Екатеринын үеһөө хойшонхи хаашуулай гаргаһан хашарһа, саарһан мүнгэн, ГДР-эй, Польшын, МНР-эй мүнгэн табяатай.

Геологиин таһагта Черемховын, Галуута-Нуурай, Олон-Шэбэрэй шулуу нүүрһэн, колхозой дэбисхэр дээрэ олдоһон Номто-Шэбэрэй флюорит, геологи тухай бэшэгдэһэн номууд гэхэ мэтээр тус таһаг бүридүүлэгдэнэ.

Музейн экспонат суглуулгада һургуулиин бүхы һурагшад, тосхоной арад зон эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Этнографиин таһагта эбэр ном, буряад хубсаһан, эхэнэрнүүдэй зүүдхэл, амһарта бии. Мүн фотомонтаж зохёогдоо. Гадна музейдэ метеорологоор материалнууд харуулагдаха.

Б. Цыренов,
географиин багша

Буряадай барилгын управлениин 10-дахи СМУ-гэй хүдэлмэришэдэй дунда Зоя Елизовагай даадаг будагшадай бригада алдартай. Бригадада гол түлэб залуушуул ажаллана. Тэдэ залуушуул мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхыи түлөө оролдосотой һайнаар хүдэлмэрилнэ. Мүнөө будагшадай энэ бригада Элхиин автомашина заһабарилгын заводой гол байшангай барилга дээрэ ажаллана.

Зураг дээрэ: З. Елизовагай даадаг будагшадай бригадын эрхим маляр Мининур Шамсутдинова.

А. ШУЛУНОВОЙ фото.

Сахалинай шатаршан түрүүлһээр

Алас Дурна зүгэй зоны түрүү һуури эзэлхээр эхилһэн мүрысөөн дүүрэхэ тээшээ боложо байнхай. Зургаадахи уулзалгын болоходо Улаан-Үдэһээ ошоһон шатаршад сооһоо мастерта кандидат Анатолий Сумкин бүгэдэнһөө һайнаар наадажа, Амарай областиин мастерта кандидат Матвеевые шүүжэрхёо. Нүгөөдэ хюлгэ дээрэ наадаһан мастерта кандидат Власов Амарай түлөөлэгшэ Педёринтой уулзахадаа абаһаар яһала һайнаар наадажа эхилһэн аад, нүхэрэйнгөө добтолгодо гэнэдэжэ шүүгдэшоо. Мастерта кандидат Добромыслов (Шэтэ) Самариниие шүүгээ.

Хойшолуулагдаһан партинуудай наадагдахада Сумкин Малюк хоёрой уулзалга тэнсэлгээр дүүрэһэн, Власов Стуловто (Примориин хизаар) шүүгдэһэн байна.

Зургаан уулзалгын удаа мастерта кандидат Петров (Сахалин) табан очкотой түрүүлһэн зандаа.

Вл. Егоров.

ХИЛЫН СААНАҺАА

АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 4. (ТАСС). Заанай Яһата Эрье гэжэ ороной, Боливиин, Бразилиин, Мароккын болон Норвегиин хамтадаа дурадхаһан резолюциин проектые Аюулгүйн Совет нэгэн дуугаар батлан абаа.

Советскэ Союзай түлөөлэгшын гуйлтаар резолюциин 4-дэхи пункт үндэр дуунда тусгаар табигдаһан байна. Кипртэ эльгээгдэхэ ООН-ой сэрэгүүдэй состав, тоо болон командованиин байгууламжа тухай асуудалнуудые шиидхэхэ гурим энэ пунктын ёһоор тогтоогдохо байна бшуу. Тус пунктые батлан абахын түлөө найман ороной түлөөлэгшэд дуугаа үгөө, 3 орон — СССР, Франци, Чехословаки һаналаа баряа.

Дуугаа үгэлгын урда тээ СССР-эй түлөөлэгшэ Н. Т. Федоренко үгэ хэлэжэ, дурадхагдаһан резолюциин проектдэ Советскэ Союзай ямараар хандажа байһан тухай дэлгэрэнгыгээр тогтоһон байна.

ООН-ой генеральна секретарь У Тан заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ: ООН-ой сэрэгүүд гурбан һарын болзороор Кипр эльгээгдэхэнь, имагтал Аюлгүйн Соведэй шэнэ шиидхэбэриин ёһоор энэ болзор һунаагдажа болохо юм. Эдэ сэрэгүүдые эльгээхэ талаар Соведэй абаха хэмжээнүүд «Кипрэй правительствын зүбшөөлдэ үндэһэлэн» бэелүүлэгдэхэ ёһотой гээд У Тан хэлээ.

СССР-эй Верховно Соведэй делегациин хүндэлэлдэ зорюулагдаһан уулзалга

ПАРИЖ, мартын 3. (ТАСС). Нүхэр Н. В. Подгорный түрүүтэй Советскэ парламентскэ делегациин хүндэлэлдэ зорюулан, «Франция — СССР» гэжэ бүлгэм мүнөө үдэшэ уулзалга хээ. Бүлгэмэй түрүүлэгшэ генерал Э. Пети совет айлшадые амаршалаа. Нүхэр Н. В. Подгорный харюугай үгэ хэлэһэн байна. Уулзалга тусгаар халуун оршон байдалда үнгэрөө.

Ажалша эхэнэрнүүд, таанадта шэнэ амжалтануудые хүсэе!

ПРАГА, мартын 4. (ТАСС). Мартын 8-най үдэртэй дарашамдуулан, Профсоюзуудай Бүхэдэлхэйн Федераци бүхы оронуудай эхэнэрнүүдтэ халуун амаршалга хүргэнэ гээд, эндэ толилогдоһон ВФН-гэй секретариадай мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Энээн тухай ЧТК агенство мэдээсэбэ.

Капиталис мүлжэлгэдэ эсэргүүсэн, социальна дэбжэлтын түлөө, өөһэдынгөө шухала эрилтэнүүдые хангуулхын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө ажалша эрэшүүлтэй хамта хэһэн тэмсэлдээ туйлаһан амжалтануудаарнь дашарамдуулан, бүхы дэлхэйн ажалша эхэнэрнүүдые Профсоюзуудай Бүхэдэлхэйн Федераци амаршална.

Мүнөө жэлдэ ажалша эхэнэрнүүдэй асуудалнуудай талаар уласхоорондын 2-дохи конференцидэ бэлэдхэл хэгдэжэ байһан үедэ Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр һайндэрлэгдэхэнь. Тус конференци майн 11-һээ 16 хүрэтэр Бухарестдэ болохо юм гээд мэдүүлгэ соо саашадаа хэлэгдэнэ.

Бүхы түбинүүдэй ажалша эхэнэрнүүд дүй дүршэл тухайгаа энэ конференци дээрэ үргэнөөр хөөрэлдэхэ, ажалша эхэнэрнүүдтэ хамаатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ юм.

Энээнтэй дашарамдуулан, Бухарестдэ үнгэргэгдэхэ конференцидэ бэлэдхэхэ талаар бүри эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилхыень ажалша эхэнэрнүүд болон эрэшүүлые Профсоюзуудай Бүхэдэлхэйн Федераци уряална. Тус конференци ажалша эхэнэрнүүдэй шэнэ амжалта туйлаха, эхэнэрнүүдэй уласхоорондын хүдэлөөнэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалха, колониализмтай тэмсэхэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалха хэрэгтэ туһа нэмэри болоо үгэхэ байна.

Президент Ас-Саляль:

Йемен бэеэ даанхай политика ябуулха

КАИР, мартын 3. (ТАСС). Таиза городто болоһон (Йемен) митинг дээрэ мартын 2-то үгэ хэлэхэдээ, Йеменэй Араб Республикын президент Абдалла Ас-Саляль иигэжэ онсолон тэмдэглээ. ЙАР хадаа бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй бэеэ даанхай политика ябуулха гээд Ас-Саляль хэлээ гэжэ МЕН агентство мэдээсэнэ.

Советскэ Союзай болон Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын туһаламжаар барилгын талаар хэдэ хэдэн томо проектнүүдые бэелүүлхэ аргатай болохобди гээд Ас-Саляль тодорхойлон хэлээ.

Советскэ Союзай Йемендэ туһалһанайнь түлөө баяр баясхалан хүргэхын тулада Советскэ Союз ошохо Йеменэй делегациие би өөрөө толгойлхоб гэжэ митингдэ хабаадагшадта Йеменэй президент мэдээсээ.

Туниста 30 жэлэй ойн баяр болобо

ТУНИС, мартын 3. (ТАСС). Орон доторoo зонхилхы парти болохо шэнэ Дустурай байгуулагдаһаар 30 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр Туниста боложо байнхай.

Гайхамшагта энэ һайндэртэй дашарамдуулан, үсэгэлдэр эндэ олон хүн зоной хабаадалгатай митинг болоо. Энэ митинг дээрэ шэнэ Дустур партиин түрүүлэгшэ, Тунисай президент Хабиб Бургиба үгэ хэлээ. Тэрэ хадаа Тунисай арадай хэһэн национально-сүлөөрэлгын тэмсэлэй гол шатанууд тухай хэлэһэн үгэ соогоо хөөрэжэ үгөө.

Агаарта тохёолдоһон уршагта ушар

НЬЮ-ЙОРК, мартын 4. (ТАСС). Америкын сэрэгэй транспортна самолёдой Ноксвилла город (Теннесси штат) дээгүүр үсэгэлдэр ниидэжэ ябаха үедэнь уршагта ушар тохёолдоо. Самолёдой ашаа тээдэг люгэй үүдэн гэнтэ таһа һүрэжэ, үүдэндэ байһан экипажай хоёр гэшүүд һалхинда сохюулан унаа. Нэгэниинь бортын газаагуур унаа, хоёрдохинь зэр зэмсэгтэй хайрсагые бүхэлһэн гэнжэдэ шагтагалдажа тогтоһон байна. Экипажай бусад гэшүүд тэрэниие самолёт уруугаа татажа оруулаа.

Таһа һүрэһэн үүдэн хоёрдохи двигателиинь дайража, гэмтээгээ. Тиин самолёдой бууха баатай болоходонь, урда мөөрэнүүдыень буулган табидаг гидравлическа оньһон хүдэлжэ үгөөгүй, тиин хойто мөөрэнүүд дээрээ бууха баатай болоһон байна. Иимэ гэмтэлгэнүүдэй болоошье һаань, лётчигууд самолёдоо буулгажа шадаа.

Самолёт соо үлөөшэдһөө нэгэниингшье гэмгээгүй.

Гайхамшагта ой...

ДЖАКАРТА, мартын 4. (Т... Экономическа болон техническ... рилсаа холбоон тухай Советск... Индонези хоёрой хоорондо хо... генеральна хэлсээнэй, СССР Инд... хоёрой соёл культурын холбоо ... саан тухай хэлсээнэй баталаг... дүрбэн жэлэй ойдо зорюулаг... баярай суглаан мүнөөдэр эндэ ... СССР-эй Министрнүүдэй Соведэ... рүүлэгшэ Н. С. Хрущевой 1960... февральда Индонезидэ айлшалх... дэ эдэ хэлсээнүүд баталагдаһан...

Экономикын болон соёл ку... рын талаар СССР Индонези х... хоорондохи хани барисаан, хар... холбоон хоёр гүрэнэй арадууд... һайхан аша туһаяа үгэжэл ба... гээд суглаанда хабаадагшад үг... лэхэдээ онсолон тэмдэглээ.

Чилегондо орон доторхи түр... металлургическа заводые, Чил... да минеральна утэгжүүлгын ... шоссейна харгынууд болон бус... рилганууды бодхологодонь Сов... Союз хоёрдохи генеральна хэлс... ёһоор Индонезидэ туһалдаг юм... циональна кадрнуудые бэлэдхэ... рэгтэнь Индонезидэ СССР мүн ... туһаламжа үзүүлдэг.

Польшо Финлянди... хоёрой хэлсээн эхил...

ВАРШАВА, мартын 4. (ТАСС)... банай хэрэгээр үсэгэлдэр Ва... ерэһэн Финляндиин президент ... Кекконен ПНР-эй Гүрэнэй Со... түрүүлэгшэ Александр Завадс... уулзаба.

Политическэ асуудалнуудаар ... ороной хоорондохи харилсаа х... ной асуудалнуудаар польско-ф... хэлсээн Бельведертэ эхилээ гээд ... агентство мэдээсэнэ.

Араб оронуудай министрнүүдэй зубл...

КАИР, мартын 4. (ТАСС). ... оронуудай гадаадын хэрэгүүдэ... нистрнүүдэй зүблөөн мүнөө ... Каирта эхилээ. Араб оронууд... лэй үедэ болоһон ушарнуудые ... стрнүүд зүбшэн хэлсэхэ, араб ... нүүдые толгойлогшонорой Каир... лоһон зүблөөнэй шиидхэбэриин ... бусад гүрэнүүдтэй араб орон... байгуулха харилсаан тухай а... ые хаража үзэхэ юм. Палест... асуудалаар өөһэдынгөө барим... хараа бодолые тайлбарилхын ... бусад оронуудта ошохо аян... нуудайнгаа программые тэдэнэ... лэ хараалха байна.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ТУНГА НОГООН БЭЛШЭЭРИ ДЭЭРЭ

ХАНОЙ. (АПН-эй корр.). Колониальна дарлалта доро байхадаа Вьетнамай хэдэн миллион хүнүүд мяха, һүнэй амта мэдэдэггүй һэн. Хадын тунга ногоон бэлшээри дээрэ Франциин баяшуулай мэдэлдэ байдаг һүрэг үнеэдүүд эндэ тэндэ бэлшэжэ ябадаг байгаа. Мүнөө үедэ эбэртэ бодо мал, хонидые олоор үсхэбэрилдэг гүрэнэй ажахынууд ДРВ-дэ үсөөн бэшэ бии.

Колониальна дарлалтын жэлнүүдтэ мал ажалай талаар мэргэжэлтэй хүнүүдые хургаа даран тооломоор байһан. Мүнөө орон дотор хэдэн зуугаад зоотехнигүүд, ветеринарнууд болон бусад малшад-мэргэжэлтэд бэлэдхэгдэнхэй.

ДРВ-гэй хүдөө ажахы улам үдэжэ байгаа адууһа малаа дутамаггүй тэжээлээр хангахын тулада ёһоор һайн арга боломжотой. Вьетнамай эрдэмтэд малда эдюулхын тулада халуун ороной ургамалнуудые бодомжотой зүбөөр хэрэглэхэ талаар горитой хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Мяхалиг болон һүтэй мал ажал хүгжөөхэдэнь вьетнам ханинартаа аха дүү оронууд туйлай ехэ туһаламжа үзүүлдэг. ДРВ-гэй бэлшээринүүд дээрэ монгол үүлтэрэй хэдэн мянгаад хонид мүнөө бэлшэжэ ябадаг. МНР-һээ ерэһэн мэргэжэлтэд һайн үүлтэрэй хонидые үсхэбэрилхэ арга методуудые шудалхадань Вьетнамай малшадта туһалдаг байна.

ЭРДЭМ НАУКЫН ХАРИЛСАА ХОЛБООН ҮРГЭДЭНЭ

СОФИЯ. (АПН-эй корр.). Хүдөө ажахын болон научно-техническэ мэдээсэлэй научна центр Болгарида шэнжэлэлгын горитой хүдэлмэри ябуулна. Энэ центр НРБ-гэй Хүдөө ажахын наукануудай академиин дэргэдэ байгуулагданхай. Энэ центрэй хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын һониннуудые орон оронуудай хоорондоо халан абалсалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Советскэ Союзай, Польшын, ГДР-эй, Чехословакиин болон аха дүү бусад оронуудай агрономуудгай тэдэнэй байгуулһан харилсаа холбоон илангаяа ехэ аша үрэтэй. Энэ научна центр хэдэ хэдэн капиталист гүрэнүүдэй эрдэмтэдтэй мүн лэ харилсаа холбоо байгууланхай.

1963 ондо Болгари хадаа хүдөө ажахые хүгжөөхэ шухалын шухала асуудалнуудаар дэлхэйн 63 оронуудта 11 мянга гаран хэблэмэл номуудые эльгээһэн байха. Мүн лэ энэ үе соо академиин библиотекэдэ хари гүрэнүүдһээ 10 мянга шахуу хэһэг номууд абтаһан байна. Мүнөө жэлдэ эрдэм наукын, техникын һониннуудые болон бусад саарһа номуудые халан абалсалга нилээд үргэдэхэ юм.

ХҮДӨӨГЭЙ КЛУБУУДТА

БУХАРЕСТ. (АПН-эй корр.). Румыниин хүдөө тосхонуудай клубууд хүн зониие айлшад шэнгээр угтан абадаг. Үбэлэй эхилһэнһээ хойшо клубуудта үнгэргэгдэһэн лекци, концертнүүд, зүжэг нааданууд 4,5 миллион үлүүтэй хүнүүд шагнаһан, хараһан байха юм. Румыниин хүдөө нютагуудай миллион хахад үлүүтэй ажалшад Бухарестһаа ерэһэн эрдэмтэдэй, мүн агрономуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй лекцинүүдые шагнаһан байна.

Олохон клубуудта ороной хүдөө ажахын түрүүшүүлтэй уулзалга болоо. Румыниин хүдөө тосхонуудай эрхим хүнүүд баян ургаса хайшан гээд ургуулдаг, һү ехээр һаадаг дүй дүршэл тухайгаа ажалшадта хөөрэжэ үгөө һэн.

ГАЗАР ДОРОХИ «ФАБРИКАНУУД»

ВАРШАВА, (АПН-Арпресс). Нүүрһэшэн, шахтануудые барилгша—Нольшын Арадай Республикада эгээл хүндэтэй мэргэжэлтэд юм. Польшын инженернүүд имагтал өөһэдынгөө орондо бэшэ, мүн бусад олон гүрэнүүдтэ эльгээгдэхэ газар дорохи хүсэ ехэтэй «фабрикануудые» зохёон байгуулжа байнхай. Мүнөө, жэшээлхэдэ, Польшын инженернүүдэй проектээр Индонезидэ, Энэдхэгтэ, Югославида нүүрһэнэй шахтанууд баригданхай.

Редактор
Ц. О. ОЧИР...

Шанай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Уд... улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. ред... тора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27... отделов: сельскохозяйственного производства и партий... жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и парт... ной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологическ... —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабсель... ров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и пере... дов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сове... Министров Бурятской АССР.

Н00055. Зак. № 251.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной мартын 6.